

USHTRIA

Viti i 77-të i botimit Nr. 2 (827857)

Botim Qendror i Ministrisë së Mbrojtjes

E premte, 12 janar 2024

Ministri Peleshi: Krah NATO-s, FA nis 100 ushtarë në Rumani, 22 ushtarakë dhe një anije në detin Egje

Anija "Lissus", gati për misionin në detin Egje

Në rajonin e gjirit të Vlorës u zhvillua kontrolli teorik dhe praktik i gatishmërisë së anijes "Lissus" për misionin e saj të ri në detin Egje. Kontrolli u zhvillua nga një ekip i Komandës dhe Shtabit të Forcës Detare dhe Distriktit Detar Vlorë, nën drejtimin e shefit të Shtabit të Forcës Detare, kapitenin i rangut të I Arsen Mullaj.

Qëllimi i këtij kontrolli ishte testimi i efektivitetit dhe posteve luftarake të anijes, nëpërmjet dhënies së situatave të ndryshme taktike gjatë lundrimit.

Konkretisht u provuan direkt në lundrim aftësitë e efektivitetit për realizimin e detyrave nga çdo pjesëtar i ekuipazhit, nëpërmjet dhënies së situatave konkrete si: Përgatitja e anijes për lundrim, Kontrolli i Komandave dhe sistemeve të anijes, kryerja e manovrës para ç' bregëzimit, veprimet e efektivitetit në situatën "njeriu në det", zgjidhja e detyrave taktike të lundrimit, veprimet kur ka defekt në timonin e anijes dhe drejtimi i saj me timon rezervë, rënia e zjarrit në anije, çarja e skafit të anijes, hedhja dhe ngritja e spirancës, kryerja e manovrës së ç' bregëzimit, etj.

Në konkluzionet e këtij testimi gjithëpërfshirës, kapitenin i rangut të I Arsen Mullaj dhe Komandantin i Distriktit Detar Vlorë, kapitenin i rangut të I, Engjëll Sinanaj, vlerësuan përkushtimin dhe profesionalizmin e ekuipazhit të anijes "Lissus", që nga komandanti i saj, kapitenin i rangut të III Mario Miftari, në kryerjen e detyrave individuale, në poste

luftarake dhe kompaktësimin si anije, që shprehën qartë garancinë e përmbushjes me sukses të misionit në detin Egje.

Gjithashtu drejtuesit e këtij kontrolli, në emër të Komandantit të FD-së, kundëradmiral Adnand Agastra, dhanë porosi të veçanta për gjithë veprimet e efektivitetit gjatë operacioneve që do kryejnë në Egje.

Ministri Peleshi: Krah NATO-s, FA nis 100 ushtarë në Rumani, 22 ushtarakë dhe një anije në detin Egje

Ministri i Mbrojtjes, Niko Peleshi pas mbledhjes së Këshillit të Ministrave, për mediat dhe publikun e gjerë, bëri me dije se Shqipëria do të dërgojë 22 ushtarakë dhe një anije "Iliria" në misionin e NATO-s në detin Egje.

Ministri Peleshi gjithashtu theksoi se: "Vendi ynë është ofruar për të dërguar 100 ushtarë në Rumani për të forcuar krahun lindor të NATO-s. Misioni prej 22 ushtarakësh dhe një anije "Iliria" në misionin e NATO-s në detin Egje.

Ne jemi aktivë në KFOR, prezenca më e madhe në Kosovë, jemi në Bullgari me një togë, jemi ofruar për të dërguar më shumë se 100 ushtarakë në Rumani për të forcuar krahun lindor të NATO-s. Bëhen rreth 8 misione, ku marrim pjesë në mënyrë aktive".

Po ashtu, ministri Peleshi tha se në mbledhje është rënë dakord që në takimin e radhës të miratohet ngritja e një Komiteti Shtetëror që do merret me festimet e 80-vjetorit të Çlirimit të Shqipërisë.

"Nëntori është muaji i 3 festave kombëtare, dua të sjell diskutimin e bërë sot lidhur me 80-vjetorin e çlirimit të vendit tonë. Një faqe shumë e rëndësishme e historisë sonë kur Shqipëria u rreshtua në krahun e duhur të historisë dhe kjo na dha edhe një kredo dhe meritë për të kërkuar të jemi pjesë e projektit të Europës së Bashkuar. E kemi merituar dhe paguar këtë të drejtë historike, merr akoma më shumë kuptim të kremtojmë 80-vjetorin e kësaj faqeje historie. U ra dakord, për ngritjen një Komiteti Shtetëror për festimet e 80-vjetorit, do festohet në gjithë Shqipërinë. Do ketë një koordinim, nga Ministria përmes një komiteti shtetëror", - tha ministri Peleshi.

Specialistët EOD të Batalionit të Xhenios në KM eliminojnë rrezikun nga municionet e paplasura në bashkitë Elbasan dhe Lezhë

Fillimi i vitit i gjen specialistët EOD të Batalionit të Xhenios të angazhuar në dy operacione në ndihmë të komunitetit, për rritjen e sigurisë dhe eliminimin e rrezikut nga municionet e pa plasura.

Nga raportimet në bashkitë Elbasan dhe Lezhë u gjetën municione të pa plasura në zona të banuara, të cilat i përkasin periudhës së Luftës së Dytë Botërore.

Ekipet EOD të Batalionit të Xhenios pasi kryen rikonicionin, zhvilluan operacionin për identifikimin, vlerësimin dhe asgjësimin e një predhe 100 mm e Luftës së Dytë Botërore të gjetur në Mengel, Elbasan dhe një predhe artilerie 75 mm, të gjetur në fshatin Kolsh, bashkia Lezhë.

Të dy operacionet përfunduan me sukses, falë përgatitjes dhe aftësive profesionale të xhenierëve tanë, të cilët bënë të mundur asgjësimin në vend dhe largimin e mbetjeve, duke respektuar të gjitha rregullat dhe masat sigurisë.

ANJEZA MUSOLLARI,
Shefe e Sektorit të Botimeve

“Një njeri pa etikë është një bishë e egër,
që endet e lirë nëpër botë”

Platoni ka nënvizuar se “shteti është i përbërë nga individët dhe është e nevojshme që virtutet të arrihen nga çdo person, që nga zejtari që duhet të ketë virtytin e urtësisë e deri te drejtuesit që kanë përgjegjësinë që t’i afrohen njohjes të së mirës”. Natyrisht shteti ideal i tij ishte aristokracia, ku mbizotëronte arsyeja racionale. Vlera njerëzore është të qenit njeri, të punuarit në dobi të qenies njerëzore dhe të shoqërisë. Një shembull i parimeve etike në administratën publike qëndron në “Shtatë parimet e jetës publike” nga Komiteti Nolan i Mbretërisë së Bashkuar. Sipas këtij dokumenti ato janë: altruizmi, integriteti, objektiviteti, përgjegjësia, sinqeriteti, ndershmëria dhe drejtimi

Etika nuk është vlera që arrihet dhe mbaron, përkundrazi ajo zotërohet dhe zhvillohet gjithnjë, sepse interesi publik është ai që duhet të mbizotërojë në sjelljen etike. Vetëm në këtë mënyrë mund të sigurohet vazhdimësia e funksionit efektiv, efikas, të përgjegjshëm dhe transparent në administratën publike shqiptare.

Kjo është një detyrë jo e lehtë për t’u kryer nga punonjësit e administratës publike.

Mu desh të sjell antikitetin në vëmendje, për të kuptuar se ku jemi me qasjen e etikës në administratë. Kush është përgjegjës për të vepruar në mënyrë etike brenda një institucioni?

Duke marrë në konsideratë respektin, përgjegjshmërinë dhe rezultatet, çdo punonjës civil duhet të shmangë arsyetimet për moskryerjen e punëve në mënyrë të rregullt dhe ligjore. Mendësi dhe praktika të tilla “Çdokush e bën të njëjtën gjë”, “Kjo punë s’ më takon mua”, “Këto rregulla nuk janë shumë të matshme” etj., janë mjaft të dëmshme në veprimtarinë e një nëpunësi, në çfarëdo nivel qoftë.

Etika në shërbimin publik përmban diçka më tepër se sa politika e institucionit, se sa ligji dhe rregulloret e ndryshme, ato bartin përgjegjësi më të mëdha me të cilat institucionet ndeshen gjatë veprimtarisë në një mjedis të gjerë ku operojnë.

Liria pa kufi e të folurit në rrethana të ndryshme shoqërore e ka të domosdoshme etikën. Vetë komunikimi nuk mund të konceptohet pa elementin e etikës. Ajo është e ndërlidhur, madje tejet e pazëvendësueshme në komunikim.

Sjellja harbute, gënjeshtria, mashtrimi, mungesa e mirënjohjes dhe dashakeqësia janë elemente të mungesës së etikës në komunikim.

Si reduktuese e stresit në marrëdhënie të tensionuara dhe parandaluese e komunikimit të porealizuar, etika në komunikim nuk bën gjë tjetër veçse ruan dhe përmirëson marrëdhënien mes humanëve.

Etika në komunikim kërkon që të dy bashkëbiseduesit të jenë bashkëpunues dhe përgjegjës për gjithçka thuhet apo realizohet në një përmbytje komunikimi.

Sa etikë jemi në komunikim?

Kjo gjë varet nga interesi individual për komunikimin që duam të realizojmë. Ndonjëherë, fitimi dhe përfitimi me çdo kusht si dhe nënvlerësimi apo injorimi i suksesit të tjetrit e mënjanojnë etikën dhe bëhet thujasë e pamundur të kuptohet se kush është në të mirë të komunikimit.

Është disi e vështirë të përcaktosh se kur quhesh individ me etikë në komunikim, pasi arritja e ekuilibrit në situata të ndryshme mbetet në varësi të mënyrës së të thënit të gjërave.

Jo të gjithë kanë durimin dhe dëshirën për të shmangur situata të pakëndshme, dhe pavarësisht situatës, asnjëherë nuk jemi të sigurt se kë kemi përballë.

ETIKA NUK ËSHTË VLERA QË ARRIHET DHE MBARON, PËRKUNDRAZI AJO ZOTËROHET DHE ZHVILLOHET GJITHNJË, SEPSE INTERESI PUBLIK ËSHTË AI QË DUHET TË MBIZOTËROJË NË SJELLJEN ETIKE. VETËM NË KËTË MËNYRË MUND TË SIGUROHET VAZHDIMËSIA E FUNKSIONIT EFEKTIV, EFIKAS, TË PËRGJEGJSHËM DHE TRANSPARENT NË ADMINISTRATËN PUBLIKE SHQIPTARE.

Duam apo s’duam ta pranojmë, nuk kemi të njëjtën etikë komunikimi me statute të ndryshëm individësh në jetën e përditshme tonë.

Suksesi në komunikim arrihet kur etika në të folur e ka kryer efektivitetin, vërtetësinë dhe besueshmërinë e mesazhit që përçohet.

Po të bëjmë një ndarje të saktë të shpalosjes së vlerave, mendimeve, ideve dhe parimeve nga mjediset e ngushta ku më së shumti përdorim etikën personale, te mjediset më të gjera me etikë të përgjithësuar, atëherë pavarësisht kontekstit, mund të themi se kemi komunikuar ‘etikisht’ mirë. Kështu mund të shmanget dhe pyetja e të paditurit: “Ku gabova?”, si dhe pyetja e të penduarit: “Pse e bëra?”.

Mungesa e sjelljes së duhur apo thënë ndryshe me etikë mund të jetë një zakon i përditshëm, i cili edhe mund t’i shpëtojë vëmendjes, por a sillemi ne, me normat e etikës, e cila është personale dhe në raport me të tretët, e detyruar të zbatohet ?

Në Shqipëri gjejmë nocione dhe koncepte për etikën që në kohën e ashtuquajtur ‘të Zogut’, dhe në një qarkore që Kryeministria e atëhershme i ka dërguar të gjitha Ministrive, Drejtorive të Përgjithshme dhe Bashkive në vend, botuar në Fletoren Zyrtare më dt. 17 dhjetor 1922, mbi sjelljen e nëpunësve, ndër të tjera thuhet: “...Ma së pari duhet vazhdimi rregullisht i Nëpunësve në detyrë, punimi i tyre me zell e me energji të plotë e thjeshtë Kombëtar, ashtu dhe sjellja e atyne me ç’do njeri, si në zyrë q’i bie rasti për çdo një punë

zyrtare, si edhe jashtë, të jetë e urtë, e njerëzishme e plot me nderë....”.

Në periudhën e shtetit të diktaturës së proletariatit, etika e aplikuar ishte ajo e ideologjisë komuniste, nuk kishte rregulla të shkruara apo Kod Etike, por njerëzit ndiqnin atë që bënin paraardhësit e tyre në punë dhe vepronin duke zbatuar një auto censurë të fuqishme.

Përgjatë periudhës së tranzicionit, nevoja për ‘Një Kod Etike’ në institucionet e administratës publike, erdhi gjithnjë në rritje, kështu, Kuvendi, më dt. 08 shtator 2003, miratoi ligjin nr. 9131 “Për rregullat e etikës në administratën publike”. Ai shtrun përpara të gjithë nëpunësve të të gjitha niveleve të administratës jo vetëm detyrimin ligjor për ta zbatuar, por edhe detyrimin moral, njëkohësisht i inkurajon ata për të vepruar drejt si moralisht edhe ligjërisht.

Në çdo dekadë krijohet rregulli i asaj që është sjellje e saktë dhe asaj që nuk duhet bërë. Me zhvillimin e teknologjisë, duket se njeriu po largohet gjithnjë e më shumë nga gjestet e vogla që dikur kanë qenë kryesore për etikën e sjelljes.

Më shumë se thjesht një stil jetese, të qenët i pasjellshëm bëhet një antistil i të jetuarit të jetës. Disa prej tyre janë:

1. *Shikimi i telefonit kur flasim me dikë.* Sa shpesh e bëjmë gjatë ditës këtë veprim që mund të duket i parëndësishëm, por që është një mungesë e hapur respekti? Po shtohen gjithnjë e më shumë njerëzit që flasin dhe gjithçka bëjnë është të

përqendrohen te celulari qoftë duke folur, luajtur apo përditësuar statusin në rrjetet sociale. Çfarëdo qoftë dhe sado e rëndësishme mund t’ju duket për momentin, gjeni kohën të respektoni të tjerët ashtu siç e meritojnë. Harrojeni teknologjinë për disa çaste, merruni me njerëzorët.

2. *Ecja në anën e kundërt të trotuarit.* Mund të keni qenë pjesë e situatave të çuditshme të përplasjes në rrugë me të tjerë kalimtarë dhe e gjitha kjo prej një shkakut të vetëm: jeni në anën e gabuar të trotuarit. Jo vetëm që është shpërqendruese, por është një shkaktar i madh vonesash. Përpikuni të ruani anën tuaj të rrugës.

3. *Ecja në grup.* Mund t’ju duket argëtuese dhe sociale për ju, por çfarë cingërisje nervash u shkakton ky fenomen të tjerëve? Është e pasjellshme të zini të gjithë trotuarin për vete dhe mbi të gjitha të bëni ecje të ngadaltë. Jepuni të tjerëve mundësi të udhëtojnë në rrugët publike pa u penguar.

4. *Mos mbajtja e dyerve për të tjerët.* Ky është një veprim shumë i përhapur në vendet ku njerëzit kanë hyrje-dalje të vazhdueshme. Nuk ju kushton asgjë të mbani derën për dikë tjetër dhe të mos ia përplasni në fytyrë. Është një sjellje e përditshme, por acaruese dhe shumë fyese.

5. *Radha e makinave.* Ekziston një rregull i ruajtjes së vijës së drejtë të gjatësisë të makinat që janë në ecje ose kanë ndaluar në trafik. Devijimi nga ky rregull çon në një ngatërresë të madhe në zinxhirin e makinave, ku disa qëndrojnë drejt, të tjera vijnë nga e majta në të djathtë e anasjelltas. E njëjta gjë vlen edhe për ata që ecin në korsinë e kundërt për të shkurtuar trafikun dhe pastaj ngecin në mes të rrugës.

6. *Përgjigjja “çfarë?” në telefon.* Nëse jeni i zënë dhe po kërkonit t’ia tregoni tjetrit, keni të drejtën tuaj ta bëni, por tregoni pak respekt! Nëse dikush ju telefonon, atëherë më e pakta që mund të bëni është t’i përgjigjeni siç duhet. Pyetja “çfarë?” në vend të përshëndetjes së zakonshme, është një sjellje shumë e keqe. Mendoni nëse dikush do të trokiste në derën tuaj të shtëpisë, a do t’ia hapnit dhe ta pyesnit direkt se çfarë kërkon.

7. *Shpërfillja e transportit publik.* Mund të mos jetë mënyra më e mirë për të udhëtuar, por kjo nuk do të thotë se meriton injorimin apo shpërfilljen nga ana juaj. Tregoni respekt për personat që udhëtojnë me autobus publik dhe kuptoni pamundësinë e të tjerëve.

Vlerat etike dhe integriteti si vlera themelore deri tani si norma të ligjit, janë elementi çelës i çdo shoqërie demokratike.

Në çdo epokë historike, muret kanë luajtur gjithmonë rol mbrojtës për popullsinë vendase, por edhe janë ngritur si pengesa për ata që konsiderohen armiq, siç janë dhe muret të cilat janë kthyer në simbole dhe dëshmi famëkeqe të periudhës së tyre.

Muri i Berlinit

I ndërtuar në vitin 1961, nga qeveria e Gjermanisë Lindore për të parandaluar lëvizjen e lirë të njerëzve në Gjermaninë Perëndimore, Muri i Berlinit ishte simboli i Luftës së Ftohtë dhe i

ndarjes midis Bllokut Perëndimor dhe Bllokut Sovjetik. Pas rënies së tij në 1989, disa pjesë të murit, duke përfshirë Galerinë “East Side”, janë ruajtur dhe transformuar në një muze të hapur.

Muri i lotëve, Jerusalem

Është një nga vendet më të shenjta në Judaizëm dhe një simbol i Jerusalemit. Është ajo që ka mbetur nga tempulli i dytë, i ndërtuar

nga Herodi i Madh dhe vendi ku besimtarët shkojnë për t’u lutur. Ata shkruajnë dhe lënë shënime midis gurëve.

Muri i madh i Kinës

Një sistem i madh fortifikimesh, i ndërtuar duke filluar nga viti 215 para Krishtit për të mbrojtur Kinën nga sulmet e popullatave mongole. Sipas matjeve të fundit, të kryera në vitin 2012, muri ka gjasa se do të përfundonte të ishte 8850 km i gjatë, nga të cilat

afërsisht 350 km llogore dhe 2250 km mbrojtje natyrore, me një zhvillim të përgjithshëm që, duke përfshirë degëzimet, do të arrinte mbi 21.196 kilometra, afërsisht 2500 më shumë sesa është vlerësuar. Është një vend i Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s dhe është pjesë e shtatë mrekullive të botës moderne.

Muri i Hadrianit, Mbretëria e Bashkuar

Është një fortifikim prej guri i ndërtuar në gjysmën e parë të shekullit II pas Krishtit nga perandori Hadrian, për të mbrojtur

10 muret, dëshmia famëkeqe e historisë njerëzore

kufirin verior të Perandorisë Romake në Britani. Muri është afërsisht 170 kilometra i gjatë, 5 metra i lartë dhe 3 metra i gjerë, ai shtrihet nga Wallsend-on-Tyne, në Detin e Veriut në Bowness on Solway, në Detin Irlandez. Në ditët e sotme Muri, i quajtur në anglisht Muri Romak, është kthyer në një atraksion turistik, duke qenë se është ruajtur në masë të madhe.

Muri Kalasasaya, Bolivi

Muri është pjesë e zonës arkeologjike para kolumbiane të

Tiahuanaco, që ndodhet në Bolivinë perëndimore. Muri i përket tempullit me të njëjtin emër dhe demonstroi një njohuri të avancuar të astronomisë, pasi struktura monumentale mban tregues të solsticeve dhe ekuinokseve, si për stinët e pranverës ashtu edhe të vjeshtës.

Market Theater, Seattle

U krijua nga një ves i aktorëve të një kompanie teatrore, të cilët përtypnin çamçakëz dhe më pas e ngjitin në murin e Teatrit. Për shkak të origjinalitetit të tij, muri u bë shpejt një nga atraksionet e Seattle. Në disa vende shtresa e çamçakëzit është disa centimetra e trashë, deri në 4.5 m e lartë dhe mbi 15 m e gjatë. Pak e neveritshme, por sigurisht shumë origjinale.

Muri mes Meksikës dhe SHBA-së

Një pengesë çeliku, ndërtimi i saj filloi në 1994 pranë qyteteve kufitare të Kalifornisë, Arizonës, Teksasit dhe Nju Meksikos, 2 deri në 4 metra i lartë dhe mbi 720 kilometra i gjatë, i cili shtrihet jo vetëm në zonat urbane, por edhe në zonat e shkretëtirës dhe madje edhe në det. Është e pajisur me kamera, sensorë elektronikë, kulla radari, ndriçim, tela me gjemba dhe pajisje që zbulojnë lëvizjen. Një vepër mbresëlënëse, por gjithsesi e diskutueshme, pasi u krijua për të penguar kalimin e emigrantëve nga

Meksika në Shtetet e Bashkuara. Amerikanët e quajnë atë “Muri meksikan” dhe meksikanët e quajnë “Muri i turpit”.

Muret e Paqes, Belfast, Irlanda e Veriut

Janë një seri muresh, të vendosura në Irlandën e Veriut me qëllim të ndarjes së zonave të banuara nga popullsia katolike nga

ato ku jetojnë protestantët. Të quajtura “Muret e Paqes”, ato u ndërtuan duke filluar nga viti 1969 në Belfast dhe qytete të tjera irlandeze. Në vitin 2013, u ra dakord për heqjen e tyre. Ndërkohë, “Muret e Paqes” janë mbuluar me murale shumëngjyrëshe dhe janë transformuar në një atraksion turistik.

Green Line, Qipro

Ky emër i referohet zonës së çmilitarizuar të krijuar nga OKB-ja në 1974 pas “armëpushimit” të vendosur mes grekëve dhe turqve. Zona shtrihet në 180 km, zë një sipërfaqe prej përafërsisht 350 km² dhe ndan ishullin e Qipros në dysh, duke përfshirë kryeqytetin

Nikosia. Emri vjen nga vija e vizatuar me një laps jeshil në vitin 1964 nga gjenerali Peter Young, komandant i forcave britanike në ishull.

Memoriali i veteranëve të luftës në Vietnam, Uashington DC

Memoriali i Veteranëve të Vietnamit është një instalim i përbërë nga dy mure graniti, 76 metra të gjatë dhe të rregulluar në formë V-je, i vendosur në Uashington DC. Ai u ngrit në kujtim të 58.318 viktimave amerikane në Luftën e Vietnamit. Një ritual, i përhapur në mesin e vizitorëve, është vendosja e një flete letre me emrin e një prej viktimave.

Prof. Asoc. Dr. Zaho GOLEMI

Mitat Kondi, luftëtar partizan, oficer madhor, mbledhës i folklorit

Në kuadrin e 105-vjetorit të lindjes të Mitat Kondit, ish-luftëtarit partizan të orëve të para në formacionet e vogla dhe të mëdha të LANÇ-it, ushtarakut madhor që shërbeu me dinjitet në radhët e Ushtrisë Popullore dhe mbledhësit të apasionuar të folklorit popullor, të këngëve e valleve të Labërisë për trevën e Krahinës së Kardhiqit e Rrëzomës por edhe më gjerë, si të ishte pjesë e pandarë e institutit të Kulturës Popullore Shqiptare. Dedikuar burrit të mirënjohur Mitat Kondi, për itendentin e çetës së parë partizane “Çerçiz Topulli”, luftëtarit që mbante pseudonimin gjatë luftës “Elefanti”, për partizanin e batalionit “Asim Zeneli”, partizanin dhe kuadër i Brigadës së 2-të Sulmuese, brigadë ku kreu edhe detyra me përgjegjësi, si komandant Kompanie, zëvendëskomandant Batalioni, komandant Batalioni, deri në zëvendës, komandant Brigade. Mirënjohja shkon për ushtarakun me karrierë brilante 30-vjeçare, që jetën ia kushtoi çlirimit të Atdheut nga pushtuesit nazifashistë, ngritjes e forcimit të strukturave të mbrojtjes pas çlirimit të vendit, por dhe historisë, ku u shqua veçanërisht si mbledhës i folklorit, të këngëve popullore të krahinave të Kardhiqit dhe Rrëzomës të bashkive Gjirokastrë dhe Delvinë.

Nga Zhulati i historisë, bir i krahinës së Kardhiqit

Mitat Kondi është një nga personalitetet e spikatur të Krahinës së Kardhiqit i trevës labe. Mitat Mazllëm Kondi ishte lindur, më 9 janar 1919, në fshatin Zhulat të Gjirokastrës. Nëna e tij Dilija dhe babai Mazllëmi ishin të njohur në fshat dhe krahinë si njerëz të mirë, të punës dhe të sakrificës, që gëzonin respektin e fshatit dhe krahinës, si dhe mjaft të respektueshëm në zbatimin e zakoneve e sharteve të vendit. OXHAKU I FISIT KONDI SI NË ZHULAT dhe në Fushëbardhë ishin të shquar në historinë e trevës së Labërisë. Ambienti ku u lind dhe u rrit Mitati ishte me histori të madhe, që rrezatohej dukshëm atdhetaria dhe patriotizmi. Të parët kishin luftuar për mbrojtjen e truallit arbëror sikurse gjithë bashkëfshatarët dhe bashkë-krahinarët e tjerë. Mitat Kondi arsimimin fillor e përfundoi në Zhulat, ndërkohë që u rrit dhe u burrërua para kohe në një botë plot halle. Të parët e mëkuan me bëmat e të parëve që në luftërat anti-tanzimat, me frymën atdhetare të kuvendeve të Idriz Sullit të 1770-ës në Senicë dhe më 1773 në Taroninë, tek Rrapi i Agait, me kryengritjet labe të 1847-tës, të luftës së parë anti-greke të 1854-ës, të luftërave për autonomi sipas direktivës së LSHP-së më 1878, të luftërave në Sarandë dhe në Gjashtë, me luftërat më 1897 dhe 1913-1914 në “5 Puset”, “Grebene”, “Janinë” etj., e veçanërisht me Luftën e famshme të Vlorës, të 1920-tës. Historia e Zhulatis të këtejme dhe Zhulatis të tejmë “u saldua” në mendjen e Mitat Kondit dhe ngeli krenari jetësore. Pas çlirimit të Atdheut, Mitati i apasionuar pas arsimimit, vijoi studimet në Gjinnazin e Korçës. Në vitin 1962 përfundoi studimet e larta në Tiranë në Universitetin Shtetëror, Fakulteti Histori-Gjeografi, duke u kompletuar kështu me arsimim elitar për kohën. Biografia e tij është mjaft e pasur: Në qershor të vitit 1942 hyri në Lëvizjen Antifashiste Nacionalçlirimtare. Po në korrik të këtij viti doli partizan, duke u inkuadruar në njësitë partizane të zonës së Kardhiqit, Çetën “Çerçiz Topulli” me detyrën e itendentit. Më 7.8.1943, kjo çetë inkuadrohet në Batalionin “Asim Zeneli”, ndërsa Mitat Kondi në nëntor 1943 inkuadrohet në Brigadën e Dytë Sulmuese. Në këtë Brigadë u ngarkua me detyra të ndryshme si komandant Kompanie, zëvendëskomandant Batalioni, komandant Batalioni, e deri në zëvendëskomandant Brigade. Mori pjesë në veprimet luftarake të kësaj brigade në zonat e Elbasanit, Tiranë, Librazhd, Dibër e Madhe, Maqedoni, Mat, Krujë, Ishëm, Pezë, Korçë, Përmet, Leskovik, Kolonjë, Devoll etj. Gjeografia e veprimtarisë partizane të Mitat Kondit është e pasur, duke futur në të dhe veprimet në zonën e Kardhiqit, Cepos, Vurgut, Delvinës, Sarandës, Libohovës, Tepelenës, Kurveleshit e tjerë. Pas çlirimit

të vendit ka patur funksione të rëndësishme në ushtri, duke shërbyer në reparte e njësi të Ushtrisë në Tiranë, Shkodër, Gjirokastrë, Korçë, Kavajë, Burrel, Kukës e tjera. Gjatë gjithë jetës së tij ka patur edhe ka pasion të shkruarit të historisë

dhe të mbledhjes së traditës folklorike labe të krahinave të Kardhiqit dhe Rrëzomës, krahinave që takohen në Qafën e njohur të Skërficës. Deri në frymën e fundit iu përkushtua idealeve për të cilat luftoi gjatë gjithë jetës; por la në duart

e mique, shokëve, bibliotekave, edhe libra të tillë sikurse ishte ai me vargjet e poetit brilant popullor të fillim shekullit të kaluar, Jonuz Kuci nga Fushëbardha, që ishte rrënjë e fis nga Osmën Kuci i parë prijës, luftëtar e kapedan i betejave të mëdha të historisë. Mitat Kondi e risolli të gjallë, që të mos ngelej legjendë në kujtesën populllore. Deri në fund të jetës ngeli luftëtar i llogores së luftës dhe të këngës, ngeli i paepur në mbrojtje të idealeve të LANÇ-it, si vetë emri figurativ, që i vuri lufta “elefant” për idealet e lirisë, fisnik, i vendosur, me temperament lab fizikisht dhe psikologjikisht, depërtues në mendjen e njerëzve për të vjelë thesaret e fshehura të trevës labe në dy krahina të rëndësishme. Ai shkroi gjithë jetën dhe sipas poetit Zeqo Cama që e sjell në vëmendje këtë burrë të mençur e fisnik që nga Kanadaja, ai thotë, që Mitat Kondi ka lënë disa kujtime, por dhe vargje të mbledhura nga Jonuz Kuci i Fushëbardhës, dorëshkrime me vlerë për krahinën e Kardhiqit e Rrëzomës, që janë me vlerë për historinë krahinore dhe kombëtare.

Luftëtar i çetës emërndritur në histori “Çerçiz Topulli”

Çeta partizane “Çerçiz Topulli”, ku bënte pjesë që ditën e parë të krijimit edhe Mitat Kondi u krijua më 12.12.1942 në Fushëbardhë. Mitatin e ngarkuan me detyrën e itendentit dhe e quajtën “Elefanti”. Labi i mençurisë dhe veprimit atdhetar u gjend në kohën dhe vendin e duhur nga ku nisi rrugëtimi i tij historik i jetës plot vitalitet dhe krenari në shërbim të vendit. Çetës partizane “Çerçiz Topulli”, ku aderoi Mitat Kondi ishte formacioni i parë partizan i krahinës së Kardhiqit. Kjo çetë ishte pjesë e koalicionit të madh antifashist Anglo-Sovjeto-Amerikan, që bashkë me të gjitha formacionet e tjera partizane shqiptare të çetave, batalioneve, brigadave e divizioneve të UNÇSH-së, shkruan faqe lavdie e trimërie në historinë e luftërave dhe fitoreve të shqiptarëve. Djemuria e krahinës u bashkuan me nismëtarët e krijimit të çetës, si Dilaver Poçi, Gani Haloçi, Mitat Kondi me pseudonim “Elefanti”, Ago Topulli, Islam Poçi, Hariz Shalari, Nimet Veliu, Neshat Kondi, e të tjerë, një brez atdhetarësh luftëtarësh e patriotësh që u vetëvendosën në sprovë dhe morën përsipër një barrë të madhe dhe me përgjegjësi të madhe përpara kombit dhe historisë. Fushëbardha, Zhulati, Prongjia, Kardhiqi, Plesati, Mashkullora, Humelica, Palokastra dhe fshatrat përtej lumit “Belica”/lumi të Joshe si Shtëpëzi, Picari, Kolonja, Medari, Gropa e Barxhit, Golemi e Kaparieli u bënë fshatrat që ndezën pishtarin e luftës për çlirim dhe u organizuan fuqishëm rreth idesë së madhe të çlirimit. Mitat Kondi ishte pjesë e trupëzuar e çetës “Çerçiz Topulli” të krahinës së Kardhiqit e para çetë e krahinës, që i dha shpresë popullit të shtypur dhe të vuajtur jo vetëm nga skamja dhe varfëria por dhe nga çizmja e rëndë e pushtimit, e pushtimeve që nuk iu sosën shqiptarëve. Emërtimin e kryetrimt Çerçiz Topulli ia vunë në Prongji në marsin e 1943-it. Krijimi i çetës partizane “Çerçiz Topulli” i dha rastin krahinës ta përkujtojë si ngjarje madhore, dhe të nderojë me respekt të veçantë dëshmorët e krahinës që derdhën gjakun për liri si dhe gjithë luftëtarët që sakrifikuan aq shumë, por dhe gjithë popullin e krahinës së Kardhiqit që i dha gjak, frymë e mbështetje kësaj çete që shkroi histori me lavdi. Mitat Kondi dhe djemtë e Zhulatis e kryen me sukses misionin historik. Çeta “Çerçiz Topulli” u bë shpresë për popullin dhe tmerr për armikun. Misioni i Çetës partizane “Çerçiz Topulli”, mbeti liria, si një emblemë e heroizmit, besnikërisë së idealeve të lirisë prandaj mbeti edhe emër-ndritur në historinë e LANÇ-it, pasi ajo luftoi me emrin çetë për 239 ditë, zhvilloi beteja në dy qarqe të Gjirokastrës dhe të Sarandës, ku hapësira e veprimeve luftarake ishte në kufij taktikë, të krahasueshme me zonën e veprimit të njësive operative. Nga fshati i Zhulatis ranë Dëshmorë të Atdheut: (1) Axhem Velo Çela 1926-1944, (2) Hamit Demo Pula 1920-1945, (3) Hasan Salih Çerepi 1927-1944, (4) Mahmut Zoto Bedo 1920-1944, (5) Mete Beqo Hila 1894-1944, (6) Qemal Mustafa Shabani 1920-1944, (7) Rushan Riza Pula 1922-1945, (8) Salih Malo Çerepi, (9) Alush Muharem Aliko 1913-1950; Gjykojmë që ky është edhe varianti zyrtar i Departamentit të Dëshmorëve në Ministri të Mbrojtjes dhe përfundimtar sot për sot për Zhulatin; ndërsa nga Fushëbardha: (1) Karafil Bello, (2) Sami Golemi, (3) Alem Shehu, (4) Tahir Xhuvani, (5) Baxhul Norra, (6) Gazi Kondi, (7) Zijadin Çarçani, (8) Kutbi Gjeçi, (9) Latife Norra, (10) Nishat Kondi, (11) Xhezo Proda, (12) Cirok Cama, (13) Destan Norra, (14) Tajar Proda, (15) Mato Serjan Mato që të gjithë flamur lirie në rrënjët e kombit shqiptar si dhe krenari krahinore. Për dëshmorët dhe idealet e luftës çlirimtare punoi fuqishëm për lartësimin e figurave të tyre gjithë jetën Mitat Kondi.

MITAT KONDI ËSHTË NJË NGA PERSONALITETET E SPIKATUR TË KRAHINËS SË KARDHIQIT I TREVËS LABE. MITAT MAZLLËM KONDI ISHTE LINDUR, MË 9 JANAR 1919, NË FSHATIN ZHULAT TË GJIROKASTRËS. NËNA E TIJ DILIJA DHE BABAI MAZLLËMI ISHIN TË NJOHUR NË FSHAT DHE KRAHINË SI NJERËZ TË MIRË, TË PUNËS DHE TË SAKRIFICËS, QË GËZONIN RESPEKTIN E FSHATIT DHE KRAHINËS, SI DHE MJAFT TË RESPEKTUESHËM NË ZBATIMIN E ZAKONEVE E SHARTEVE TË VENDIT. OXHAKU I FISIT KONDI SI NË ZHULAT DHE NË FUSHËBARDHË ISHIN TË SHQUAR NË HISTORINË E TREVËS SË LABËRISË. AMBIENTI KU U LIND DHE U RRIIT MITATI ISHTE ME HISTORI TË MADHE, QË RREZATOHEJ DUKSHËM ATDHETARIA DHE PATRIOTIZMI. TË PARËT KISHIN LUFTUAR PËR MBROJTJEN E TRUALLIT ARBËROR SIKURSE GJITHË BASHKËFSHATARËT DHE BASHKË-KRAHINARËT E TJERË.

Burrat që rriti lufta e madhe Antifashiste partizane e shqiptarëve

Në zjarrin e luftës antifashiste u rritën antifashistët e parë të trevës labe, të Zhulatis dhe mbarë krahinave e trevave rebele, që e kundërshtuan me armë pushtuesin. Çetat partizane shpejt u kthyen në batalione me përbashkimin e tre-katër çetave dhe kështu edhe Mitat Kondi nga radhët e çetës u rreshtua në formacionin solit dhe më të fuqishëm luftarak që mbante emrin e heroit të Mezhgoranit “Asim Zeneli”. Batalioni u formua nga çeta “Çerçiz Topulli”, “Hajredin Tremishti”, “Avni Rustemi” dhe “Toto Bolena”. Ky batalion u ngrit më 7 gusht 1943 dhe Mitati por dhe të 540 partizanët e këtij batalioni ia ngritën më lart lavdinë dhe krenarinë krahinës së Kardhiqit, krahinë që derdhi gjakun e 106 dëshmorëve të kësaj krahine lavdiplotë. Mitati dhe shokët e tij përfaqësonin trimat pushkë-bashkuar të të gjithë luftëtarëve të krahinës së Kardhiqit që i bënë nder Labërisë, Gjirokastrës, mbarë truallit shqiptar. Të gjitha këto të dhëna vijnë përmes shënimesh të luftëtarit, partizanit, kuadrove të lartë ushtarakë Dilaver Poçi, Gani Haloçi, Mitat Kondi, Resul Bedo etj., që në fakt i bënë nder historiografisë shqiptare dhe veçanërisht asaj ushtarake. Kuadrot luftëtarë të Krahinës mbetën përjetësisht njerëzorë: “Madhëstinë e njeriut nuk e bëjnë postet që arrin në jetë, por virtytet, karakteri i tij, ideali atdhetar, familja, të cilave u përkushtohesh”. Lufta çlirimtare e bijve të popullit për të cilët luftoi edhe Mitat Kondi, i cili bëri që fshatrat e krahinës së Kardhiqit të hapnin dyert e zemrat për çlirimtarët e vërtetë, për partizanët e brigadave partizane që erdhën në krahinën e Kardhiqit si misionarë të çlirimit. Fakt është se, në këtë krahinë të lavdishme janë mirëpritur me zakonet tradicional të shqiptarit, “kripë, bukë e zemër”, formacionet partizane të: Br. I.S, Br. IIIS; Br.VS, Br.VIS, Br.VIIS, Br.XIVS. Pas disa muajsh luftimesh dhe pasi ishte krijuar SHP i UNÇSH dhe fillimi i krijimit të formacioneve të mëdha sikurse ishin Brigadat Partizane Mitat Kondin e gjejmë në nëntor 1943 në Brigadën e Dytë Sulmuese.

NË ZJARRIN E LUFTËS ANTIFASHISTE U RRIITËN ANTIFASHISTËT E PARË TË TREVËS LABE, TË ZHULATIT DHE MBARË KRAHINAVE E TREVAVE REBELE, QË E KUNDËRSHTUAN ME ARMË PUSHTUESIN. ÇETAT PARTIZANE SHPEJT U KTHYEN NË BATALIONE ME PËRBASHKIMIN E TRE-KATËR ÇETAVE DHE KËSHTU EDHE MITAT KONDI NGA RADHËT E ÇETËS U RRESHTUA NË FORMACIONIN SOLIT DHE MË TË FUQISHËM LUFTARAK QË MBANTE EMRIN E HEROIT TË MEZHGORANIT “ASIM ZENELI”.

Biri i Zhulatis në brigadën partizane që u krijua në ditën e flamurit në Shëngjergj

Riorganizimi dhe ngritja e formacioneve të mëdha partizane i dha hov të ri luftës kundër pushtuesve. Që në tetor të 1943-it në dispozicion të Br.IIS. Historia e Br.IIS është historia e luftës dhe e përpjekjeve të atyre bijve dhe bijave shqiptarë që erdhën në gjirin e kësaj njësie nga zona dhe krahina të ndryshme të Tiranës, Elbasanit, Gjirokastrës, Mallakastrës, Kurveleshit, Kolonjës, Librazhdit etj. Këta bij të thjeshtë të popullit vullnetarisht lanë vatrat e qetësinë e tyre familjare dhe u bashkuan me familjen e madhe partizane, ku luftuan me trimëri e vetëmohim në emër të çështjes të çlirimit kombëtar dhe shoqëror të popullit. Dhe një ndër kuadrot e kësaj brigade ishte biri i Krahinës së Kardhiqit Mitat Kondi. Brigada II Sulmuese u krijua me urdhër të Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH, më 28 Nëntor 1943, në fshatin Skrep të Shëngjergjit në rrethin e Tiranës, në ditën simbol të kombin tonë, në ditën e shpalljes së pavarësisë. Në inaugurimin e Brigadës morën pjesë drejtuesit më të lartë të SHP-së. Komandanti i Përgjithshëm Spiro Moisiu i dorëzoi flamurin luftarak komandantit të Brigadës Beqir Balluku. Brigada II Sulmuese, ishte organizuar më tre batalione dhe kishte 450 partizanë. Kjo brigadë jo rastësisht u formua në Shqipërinë e Mesme, në afërsi të kryeqytetit, në zemrën e reaksionit më të tërbuar. Koha, vendi dhe situata në të cilën lindi Br. II Sulmuese karakterizohej nga një sërë vështirësish serioze, dimër dhe zona ku vepronin partizanët ishte ndër më të varfrat. Formacioni ku shërbeu Mitat Kondi ishte bërë tmerr për armiqtë dhe shpresë për popullin. Ishin 43 partizanë të kësaj brigade që ranë në fushën e betejës. Brigada II S, më 14 dhjetor 1944, vetëm dy javë pas çlirimit të hapësirës administrative shqiptare, u rreshtua në Divizionin VII Sulmues së bashku me Brigadën IX dhe Brigadën XX duke marrë pjesë në Korparmatën II dhe pas çlirimit të vendit në Korpusin II me qendër në Berat. Rrugëtimi luftarak i kësaj brigade u shkrua me gjak e sakrificë të panumërta dhe ngeli flamur lirie dhe krenarie për brezat. Në çdo apel të Brigadës nuk mungonte sigurisht dhe nuk do të mungojë kurrë një bir i shquar i Labërisë: Mitat Kondi. Ai nuk do të mungojë pasi në këtë Brigadë u ngarkua me detyra të ndryshme si Komandant Kompanie, zëvendëskomandant Batalioni, komandant Batalioni, zëvendëskomandant Brigade. Mitat Kondi mori pjesë në veprimet luftarake të kësaj brigade në zonat e Elbasanit, Tiranë, Librazhd, Dibër e Madhe, Maqedoni, Mat, Krujë, Ishëm, Pezë, Korçë, Përmet, Leskovik, Kolonjë, Devoll etj. Pas çlirimit të Atdheut sikurse gjithë bashkëluftehtarët dhe fitimtarët e luftës, Mitat Kondi përveshi llërët për ta dhënë kontributin denjësisht si kuadër i lartë i Ushtrisë Popullore në periudhën me grada, por edhe pa grada ushtarake pas heqjes së tyre, më 1 maj 1966, deri në daljen në pension. Për punë të mirë dhe të përkushtuar Mitat Kondi u vlerësua me urdhra, medalje e dekorata të ndryshme përgjatë karrierës së gjatë ushtarake si medalja e trimërisë, Dekorata e Kujtimit, Medalja e 10-vjetorit të çlirimit, Medalja “Ylli i kuq”, si dhe mjaft vlerësime të tjera. Mbi të gjitha Oficeri madhor Mitat Kondi nuk punoi për tituj e medalje por ishte dhe mbeti një kontribuues i shquar në të nëntë dekadat e jetës së tij. Mitat Kondi është pa diskutim një personalitet i shquar i trevës së Labërisë si dhe emrin e tij meriton të shkruhet i ndritshëm në Zhulat e Fushëbardhë, në krahinën e Kardhiqit dhe të Rëzomës, në të dy këto krahina që qëmtoi plot finesë më shumë se 700 vargje këngësh, që përlllogariten të jenë kënduar të paktën në pesë shekujt e fundit. Mbledhësi i këngëve Mitat Kondi e pasuroi më tej serinë e “Mbledhësve të folklorit” me një vëllim (nr.5), me interes shumë të madh për kulturën kombëtare shqiptare..

Më 11 janar të vitit 1946, vetëm 14 muaj pas ardhjes së komunistëve në pushtet, Enver Hoxha dhe pasuesit e tij, me anë të një asambleje të përbërë nga 82 deputetë të dalë nga zgjedhjet e 2 dhjetorit të vitit 1945, të mbledhur në sallën e Shtëpisë së Arteve (aty ku sot është godina e Akademisë së Arteve në Tiranë), ndryshuan formën e regjimit, duke e shpallur Shqipërinë Republikë Popullore, nga Monarki që ishte që prej vitit 1928.

Po cilat ishin procedurat që u përdorën nga qeveria komuniste e Enver Hoxhës, plot 73 vite më parë, për të ndryshuar formën e regjimit në Shqipëri nga Monarki në Republikë?

Ku u mbledh Asambleja e quajtur si Kushtetonte, cilët ishin eksponentët kryesorë në grupin prej 82 deputetësh që e formuan atë dhe çfarë u tha në fjalimet që ata mbajtën për paraardhësit e tyre në regjimet e kaluara?

Cilët ishin përfaqësuesit dhe gazetarët e huaj që asistuan në mbledhjen e asamblesë, ku u proklamua shpallja e Shqipërisë si Republikë Popullore dhe çfarë tha në fjalën e tij Kryeministri, gjeneral-kolonel Enver Hoxha?

Cili ishte reagimi i Mbretit Zog nga Anglia dhe çfarë thuhej në deklaratën e tij për gazetarët e huaj vetëm një ditë pas asaj ngjarjeje që u festua me bujë të madhe nga regjimi komunist i Tiranës me manifestime të mëdha në të gjithë vendin?

Formimi i Asamblesë Kushtetuese më 10 janar

Shpallja e Shqipërisë Republikë Popullore, më 11 janar të vitit 1946, u përcoll me bujë dhe vëmendje të veçantë nga propaganda e regjimit komunist të Tiranës, e cila nëpërmjet Radio-Tiranës dhe gazetës “Bashkimi”, i bëri një jehonë të madhe asaj ngjarje. Nën titullin e madh: “Sot, ora 10, çelet Asamblea Kushtetonte” dhe nëntitujt korsivë: “Ajo do t’i japë popullit shqiptar Statutin Themeltar-Frut i luftës së përgjakëshme dhe i punës së tij të palodhur”, në gazetën “Bashkimi” të datës 10 janar 1946, ndërmjet të tjerash shkruhej: “Sot më 10 Janar, ora 10, çelet Asamblea Kushtetonte, në sallën e Theatrit të ri që është në Shtëpinë e Arteve në Sheshin ‘Qemal Stafa’. Ata që do të hyjnë në sallë kanë ftesa të posaçme. Populli do të dëgjojë çvillimin e seancave nga altoporlantët ose me anë të radios. Pas pesë vjet lufte të pashembullt dhe pas një viti e 44 ditë, që kur në truallin tonë nuk mbeti më këmbë shkelësi, pas një viti e 44 ditë fitoresh të mbledha, erdhi më së fundi edhe data e 10 Janarit, dita që përfaqësonjësit e popullit mblidhen në Asamblenë Kushtetonte. Këtë ditë të shënuar për historinë t’onë, populli ynë e kremton me një gëzim të patreguar se në Asamblenë e tij, që është e para Asamble me të vërtetë e tij, ay pret sanksionimin me ligj për ato që ay fitoi me gjak. 2 Dhjetori ishte për popullin t’onë një festë e madhe. Atë ditë populli ynë i lirë zgjodhi të 82 përfaqësonjësit e tij që sot mblidhen në Asamble. Po dita e sotme është një festë akoma më e madhe, sepse Asamblea do të konsakrojë solemnisht frytet e luftës së përgjakëshme dhe të punës së palodhur të popullit tonë me Statutin Themeltar; është akoma më e madhe sepse kjo është e para Asamble e popullit. Asamblea e fshatarëve, punëtorëve dhe KUSHTETONJËSE. Aty punëtorët akoma janë duke ndrequr diçka, akoma teknikët diçka zbukurojnë. Që në hyrje duken ekspozitat e ndryshme të Ministrive të ndryshme, midis të cilave çquhen ajo e Ministrisë së Bujqësisë, sepse mu në derë qëndron një bujk i pikturuar, që ka këputur zinxhirët e feudalizmit dhe që mban në dorë tapinë e tokës së tij që ia dha pushteti i tij. Me të hyrë në sallën ku sot mblidhen asamblistët, të bije menjëherë në sy parulla e madhe që qëndron në krye të skenës me: ‘Rroftë Asamblea Kushtetonte’, nga e djathta është parulla ‘Rroftë pushteti popullor i punëtorëve, fshatarëve dhe intelektualëve’, nga e mëngjra parulla ‘Rroftë Ushtria Kombëtare mburoja e Shqipërisë së Re’. Janë 82 vende të ndara në dhjetë grupe-grupe të asamblistëve të çdo prefekturë dhe çdo vënt ka mbi tryezë emrin e përfaqësonjësit që është caktuar të rrijë. Në krye të tribunës janë dy seri vendesh. Përkundraill këtyre vendeve qëndron kjo parrullë: ‘Asamblistë! Populli u besoi vullnetin e tij. Mbetet tek ju të bëni detyrën ndaj tij. I siguroni popullit me Kushtetutën, një jetë më të lumtur. Dhe fitoret e luftës e të rindërtimit le të bëhen mbështetje për fitore të reja...’

E premte, 11 Janar, hapja

e seancës së parë të Asamblesë

Seanca e parë e Asamblesë Kushtetuese u hap nga Dr.

11 janar 1946, Shqipëria shpallet Republikë

Omer Nishani, kryetar i Këshillit Antifashist, i cili pas një fjale të shkurtër, ftoi deputetin e Korçës, Dr. Petraq Popa, si përfaqësuesin më të vjetër në moshë që të kryesonte përkohësisht mbledhjen. Pas fjalës së tij, u zgjodhën tre sekretarë të përkohshëm. Lidhur me këtë seancë, në mes të tjerash në shtypin

e asaj dite, shkruhet: “U zgjodhën tre sekretarë të përkohshëm. Përfaqësonjësit e popullit dorzojnë certifikatat e zgjedhjes së tyre të lëshuara nga komisionet e qarqeve. U zgjodhën 20 veta për të vërtetuar mandatet. Dje në ora 10 paradite u bë mbledhja e parë e Asamblesë Kushtetonte. Kryesia e Këshillit Antifashist,

në bazë të ligjit mi Asamblenë Kushtetonyjëse numër 123 datë 27.IX.1945 propozoi këtë rend dite:

- Hapja e mbledhjes prej Kryetarit të Kryesisë së Këshillit Antifashist.
- Ftesa e përfaqësonjësit në moshë më të madhe për të kryesuar përkohësisht mbledhjen.
- Pranimi i tre përfaqësonjësve të propozuar nga Kryetari, për të kryer detyrën e sekretarit të përkohëshëm.
- Dorëzimi Kryetarit të Asamblesë nga ana e përfaqësonjësve të popullit të certifikatave të zgjedhjes së tyre të lëshuara nga Komisionet e Qarqeve.
- Zgjedhja nga ana e asamblesë e një komisioni prej 20 vetash për vërtetimin e mandateve dhe caktimi i kryetarit të këtij komisioni.

Në seancën e mbledhjes së datës 11 janar 1945, në sallën e Akademisë së Arteve, ku ishin mbledhur asokohe Asamblea me 82 deputetët e dalë nga zgjedhjet e 2 dhjetorit 1945, ishin dhe përfaqësuesit e misioneve të huaja të akredituara në Tiranë. Lidhur me këtë, në gazetën “Bashkimi” të asaj dite, thuhet: “Para orës 10, të ftuarit kishin mbushur lozhat dhe galerinë. Në lozhën e parë, nga e mëngjërta në të hyrë, merrte vënt, Ministri i Jugosllavisë z. Josip Djerdj me sekretarin e Legatës; në lozhën e dytë, Gjeneral Brigadier D.E.P. Hodgson, Shef i Misionit Ushtarak Britanik në Shqipëri dhe Kolonel Sokolov Shef i Misionit Ushtarak Sovjetik në Shqipëri; në lozhën e parë nga djathta zoti Jakobs, funksionar i Departamentit të Punëve të Jashtme të Shteteve të Bashkuara të Amerikës me zotin Stevens; në lozhën e dytë Kolonel Teyssier, Shef i Misionit Ushtarak Francez në Shqipëri dhe përfaqësues i UNRRAS. Në lozhat e tjera ishin shumë përfaqësues dhe personalitete si dhe korrespondenti i Agjensisë TASS, i ISVESTIA-s, dhe i BORBA-s. Pikërisht në ora 10 përfaqësonjësit e popullit kishin zënë vendet e tyre të caktuara. Pas dy tre minutash, Kryetari i Qeverisë Gjeneral-Kolonel Enver Hoxha ngrihet dhe shkon në tribunën e parë që është tribuna e Qeverisë. Përfaqësonjësit e popullit dhe tërë të ftuarit e duartrokitën pareshtur. Pastaj tërë anëtarët e qeverisë zunë vënt në tribunën e tyre, duke patur në mes Kryetarin e Qeverisë. Pas kësaj tribune është tribuna e Kryesisë së Këshillit Antifashist ku qëndron Dr. Omer Nishani me tre nënkryetarët. Gjen. Leit. Koci Xoxe, Hasan Pulo dhe Kolonel Baba Faja. Kur të gjithë janë në vendet e tyre, Dr. Omer Nishani ngrihet dhe thotë se asamblistat kanë përpara tyre rendin e ditës, të cilin e vuri për aprovim. Asamblistët e aprovuan unanimisht”.

Përsëhëndetja e Dr. Omer Nishanit dhe dorëzimi i mandateve

Pastaj Dr. Omer Nishani u drejtoi Asamblistëve këtë përsëhëndetje: “Shokë e shoqe Asamblistë, Ju përsëhendes në emër të Kryesisë së Këshillit Antifashist Nacional Çlirimtar dhe ju uroj mirëseardhje. Është një nder i veçantë për mua që të përsëhendes përfaqësonjësit e popullit shqiptar, i cili me sakrificat e tij të mbëdha, dhe me gjakun e bijëve të tij më të mirë çliroi Shqipërinë nga okupatorët fashistë dhe nga organizatat tradhtare të vendit, nga Balli dhe Legaliteti. Dita e sotme është një ditë feste dhe gëzimi për popullin shqiptar, se sot këtu është mbledhur Asamblea Kushtetonyjëse, e cila do të vërë themelet e

institucioneve demokratike të Shqipërisë së Re. Asamblea e sotme nuk u ngjet Asambleve të kohës së kaluar, të cilat bëheshin me një sistem elektoral që s’kishte as frymë demokratike as frymë popullore.

Formula e vendimit për shpalljen e Republikës Popullore të Shqipërisë

Përpara kësaj lufte, Populli Shqiptar, për 15 vjet me radhë lëngoi nën regjimin monarkist të Ahmet Zogut. Ky regjim antipopullor, i vendosun në Vëndin t’onë kundër vullnetit të Popullit, me anën e forcës dhe bajonetës së huaj, shtypi pa mëshirë dhe çfrytëzoi në mënyrë çnjerëzore popullin shqiptar. Aspiratat e popullit shqiptar u shtypën pa mëshirë dhe politika sociale reaksionare dhe brutale e Zogut e dobësuan pa masë popullin t’onë. Regjimi i Zogut përgatiti invadimin e Shqipërisë prej Italisë fashiste, duke u bërë vegla e politikës fashiste të Musolinit. Nën regjimin e Zogut, Shqipëria u bë një koloni e Italisë e cila hodhi në duart e saj të gjitha pasuritë e Shtetit Shqiptar, ekonominë e vendit, financat, pasurinë e nëntokës, Ushtrinë, e tjera. Regjimi i Zogut e izoloi Shqipërinë tërësisht nga shtetet e tjera përparimtare dhe demokratë. Një gjendje e tillë pati si rezultat katastrofën e 7 prillit 1939. Më 7 Prill 1939, Ahmet Zogu kurorëzoi tradhëtinë e tij duke lënë popullin të papërgatitur që t’i kundërshtonte me armë okupatorin dhe duke e braktisur popullin shqiptar në fatin e tij, ay iku fshehurazi jashtë kufirit. Gjatë luftës heroike Nacional-Çlirimtare të popullit

shqiptar, Ahmet Zogu ka ndihmuar tradhëtorët e popullit shqiptar që në bashkëpunim me okupatorët kanë penguar luftën kundër okupatorit dhe kanë luftuar me armë kundër popullit dhe Ushtrisë së tij Nacional-Çlirimtare. Populli Shqiptar rroku armët dhe u hodh në luftë kundër okupatorëve dhe tradhëtorëve të vendit, për të çliruar Atdheun, për të fituar lirin e popullit dhe indipendencën e Sovranitetin e vendit. Me luftën e tij heroike, populli ynë jo vetëm fitoi kundër okupatorëve dhe tradhëtorëve, por njëkohësisht likuidoi atë regjim që në të shkuarën e kishte shtypur pa mëshirë. Populli Shqiptar u bë zot i fateve të tij për të rregulluar gjendjen e brendshme që do të ndihmojë në zhvillimin e drejtë të së ardhmes së tij të lumtur. Sovran për fatin e tij, Populli Shqiptar me një zë dhe lirisht me anën e Asamblesë Kushtetonyjëse që përfaqëson vullnetin e tij vendosi që:

- I. Shqipëria emërohet republika popullore e Shqipërisë.
 - II. Me këtë vendim në emër të popullit shqiptar, hiqet përgjithmonë monarkia në Shqipëri. Ahmet Zogu dhe trashëgimtarët e tij humbasin të gjitha të drejtat që kishin pasur dhe u ndalohet për gjithmonë hyrja e tyre në Shqipëri.
- Pas vendimit për shpalljen e Shqipërisë Republikë, kryetari i Asamblesë u paraqiti asamblistëve rendin e ditës, ku si pikë e parë ishte dorëheqja e qeverisë dhe e dyta, raporti i kryesisë së Këshillit Antifashist mbi veprimtarinë legjislative që nga Kongresi i Përmetit e deri në atë mbledhje të Asamblesë.

Përshtati: MIMOZA GOLIKJA

NATO po zgjeron radarin e saj hapësinor për të ndërtuar marrëdhënie më të ngushta me industritë hapësinore. NATO po fton sektorin komercial të hapësirës në ngjarjen e saj “Space Reverse Industry Event”, që do të zhvillohet më 20 shkurt 2024, në Bruksel për t'i dhënë një shtysë të re dialogut dhe angazhimit me këtë sektor në rritje.

Gjatë dekadës së fundit, sektori i hapësirës komerciale ka parë rritje dhe inovacion të jashtëzakonshëm, me teknologji dhe shërbime të reja që shfaqen me një ritëm të paparë. Hapësira është një prioritet për NATO-n, si një fushë operationale dhe si një nga fushat teknologjike, ku Aleanca po fokuson përpjekjet e saj për inovacion. Zgjerimi i bashkëpunimit me sektorin komercial të hapësirës është thelbësor për Aleancën për të shfrytëzuar teknologjitë hapësinore për mbrojtjen dhe sigurinë në një mënyrë më ekonomike dhe efektive.

Eventi “Space Reverse Industry”, bashkon aktorët kryesorë brenda industrisë hapësinore, duke përfshirë bizneset fillestare, ndërmarrjet e vogla dhe të mesme dhe kompanitë e mbrojtjes jo tradicionale. Është një mundësi për të mësuar rreth zhvillimeve të reja teknologjike në industrinë e hapësirës dhe për të dëgjuar se si industria adreson sfidat aktuale dhe të ardhshme të hapësirës, nga ofrimi i zgjidhjeve për sfidat e prokurimit dhe mundësitë e investimeve shumëkombëshe, deri te identifikimi i sfidave për inovacionin në hapësirë.

Duke thyer gravitetin e konventës, ngjarja “Space Reverse Industry” nuk është thjesht një takim, por një bashkim kozmik. Ai synon të krijojë një plejadë aleancash midis sektorit të hapësirës tregtare dhe Aleancës. Ky bashkëpunim nuk ka të bëjë vetëm me partneritetet, ka të bëjë me përdorimin e fuqisë së teknologjive hapësinore për përdorim më efikas dhe efektiv në mbrojtje dhe siguri. Ky aktivitet, më shumë se një platformë, është një pikënisje. Ai fton lojtarët kryesorë nga industria hapësinore, startup-et, ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (SME) dhe kompanitë jo tradicionale të mbrojtjes të bashkohen. Ata jo vetëm që do të kenë mundësinë të mësojnë për përparimet më të fundit teknologjike në sektorin e hapësirës, por edhe të kuptojnë se si industria po kalon sfidat aktuale dhe të ardhshme të lidhura me hapësirën.

Roli i hapësirës në një mjedis sigurie në ndryshim

Hapësira është gjithnjë e më e rëndësishme për sigurinë dhe prosperitetin e Aleancës dhe aleatëve. Aftësitë hapësinore sjellin përfitime në fusha të shumta nga monitorimi i motit, mjedisi dhe bujqësia, tek transporti, shkenca, komunikimet dhe bankat. Informacioni i mbledhur dhe i shpërndarë përmes satelitëve është kritik për aktivitetet, operacionet dhe misionet e NATO-s, përfshirë mbrojtjen kolektive, reagimin ndaj krizave dhe kundër-terrorizmit. Nëpërmjet përdorimit të satelitëve, aleatët dhe NATO mund t'u përgjigjen krizave me shpejtësi, efektivitet dhe saktësi më të madhe. NATO mbetet një forum kyç për aleatët për të shkëmbyer informacion dhe për të koordinuar aktivitetet për çështje të ndryshme që lidhen me hapësirën. Hapësira po bëhet më e mbushur me njerëz dhe konkurrese, dhe satelitët janë të prekshëm ndaj ndërhyrjeve.

Hapësira është thelbësore për parandalimin dhe mbrojtjen e Aleancës. Ajo mbështet aftësinë e NATO-s për të lundruar dhe gjurmuar forcat, për të pasur komunikime të forta, për të zbuluar lëshimet e raketave dhe për të siguruar komandim dhe kontroll efektiv. Më shumë se gjysma e satelitëve aktivë që rrotullohen rreth Tokës i përkasin anëtarëve të NATO-s ose kompanive të bazuara në territorin e tyre. Ndërkohë aleatët e NATO-s mbështeten gjithnjë e më shumë në hapësirë për detyra të ndryshme të sigurisë kombëtare, si dhe operatione ushtarake në mbarë globin. Të dhënat, produktet dhe shërbimet e hapësirës janë një mundësi kritike dhe mbështesin drejtpërdrejt domenet e tjera operationale.

Evolucioni në përdorimin e hapësirës dhe përparimet e shpejta në teknologjinë hapësinore kanë krijuar mundësi të reja, por edhe rreziqe të reja, dobësi dhe kërcënime të mundshme. Ndërsa hapësira mund të përdoret për qëllime paqësore, ajo mund të përdoret gjithashtu për agresion. Përveç kësaj, satelitët mund të hakohen, bllokohen ose armatosen, dhe armët anti-satelitore mund të dëmtojnë komunikimet dhe të ndikojnë në aftësinë e Aleancës për të vepruar.

Disa vende, duke përfshirë Rusinë dhe Kinën, kanë zhvilluar dhe testuar një gamë të gjerë teknologjish kundër hapësirës që mund të kufizojnë aksesin dhe lirinë e aleatëve për të vepruar në hapësirë. Rreziqe të ndryshme për sistemet hapësinore po rriten dhe mund të dëmtojnë sigurinë dhe interesat tregtare të aleatëve.

Koncepti Strategjik i NATO-s 2022, përsërit shqetësimet që aleatët kanë shprehur më parë për kërcënimet në rritje në hapësirë, duke theksuar se “konkurrentët strategjikë dhe kundërshtarët e mundshëm po investojnë në teknologji që mund të kufizojnë aksesin dhe lirinë tonë për të vepruar në hapësirë, të degradojnë aftësitë tona hapësinore, të synojnë civilët tanë dhe infrastrukturës ushtarake, dëmtojnë mbrojtjen tonë dhe dëmtojnë sigurinë tonë.”

Qasja e NATO-s ndaj hapësirës dhe rolet kryesore

Hapësira është një zonë dinamike dhe me zhvillim të shpejtë, e cila është thelbësore për parandalimin dhe mbrojtjen e Aleancës. Në vitin 2019, aleatët miratuan Politikën Hapësinore të NATO-s dhe njohën hapësirën si një fushë të re operationale, krahas ajrit, tokës, detit dhe hapësirës kibernetike. Në vitin 2019, aleatët miratuan një politikë të re hapësinore dhe e shpallën hapësirën një fushë operationale. Kjo politikë drejton qasjen e NATO-s ndaj hapësirës dhe siguron mbështetjen e duhur të bazuar në hapësirë për operacionet dhe misionet e Aleancës në fusha të tilla si komunikimi, navigimi dhe intelijenca.

NATO është një forum i rëndësishëm për aleatët për të shkëmbyer informacion, për të rritur ndërveprueshmërinë dhe për të koordinuar

Hapësira, prioritet për NATO-n, një fushë operationale për inovacion

veprimet. Aleanca nuk synon të zhvillojë aftësitë e saj hapësinore dhe do të vazhdojë të mbështetet në asetet kombëtare hapësinore. Qasja e NATO-s ndaj hapësirës do të mbetet plotësisht në përputhje me ligjin ndërkombëtar. NATO nuk ka ndërmend të vendosë armë në hapësirë.

Nga këndvështrimi i sigurisë dhe mbrojtjes, hapësira është kritike për Aleancën, duke përfshirë: pozicionimi, navigimi dhe koha, që mundëson goditje precize, gjurmim të forcave ose misione kërkim-shpëtimi; paralajmërimi i hershëm, i cili ndihmon në sigurimin e mbrojtjes së forcës dhe siguron informacion jetik për lëshimet e raketave; monitorimi mjedisor, i cili mundëson parashikimin meteorologjik dhe planifikimin e misionit; komunikime të sigurta satelitore, të cilat janë thelbësore për misionet për të mundësuar konsultimin, komandimin dhe kontrollin; inteligjencës, mbikëqyrjes dhe zbulimit, të cilat janë thelbësore për ndërgjegjësimin e situatës, planifikimin dhe vendimmarrjen.

Për të zbatuar hapësirën si një fushë operationale, Aleanca po rrit ndërgjegjësimin e fushës së saj hapësinore dhe kuptimin e përbashkët të mjedisit hapësinor, duke përfshirë kërcënimet dhe rreziqet. Ruajtja e ndërgjegjësimit për situatën dhe aksesin i besueshëm në shërbimet hapësinore janë thelbësore për të garantuar suksesin e operationeve, misioneve dhe aktiviteteve të NATO-s.

NATO po zhvillon një Sistem Strategjik të Ndërgjegjësimit të Situatës në Hapësirë (3SAS) në selinë e NATO-s. Kjo aftësi do t'i lejojë Aleancës të kuptojë më mirë mjedisin hapësinor dhe ngjarjet hapësinore, dhe efektet e tyre në të gjitha fushat. Sistemi mbështetet nga 6.7 milionë euro financim nga Luksemburgu.

Ndërsa 3SAS fokusohet në shikimin lart në hapësirë, është po aq e rëndësishme për Aleancën që të zhvillojë asete që shohin nga poshtë Tokën dhe ofrojnë një pamje të qartë të asaj që po ndodh në terren. Për këtë qëllim, në takimin e ministrave të mbrojtjes të shkurtit 2023, një grup aleatësh të NATO-s së bashku me ish-vendin e ftuar (tani anëtar) Finlandën dhe Suedinë e ftuar ranë dakord të zhvillonin nismën e Aleancës për Mbikëqyrjen e Përhershme nga Hapësira (APSS). APSS do të rrisë bashkëpunimin në mbikëqyrjen e bazuar në hapësirë në mbështetje të zbatimit të politikës gjithëpërfshirëse të hapësirës të NATO-s. Asetet e bazuara në hapësirë, të tilla si satelitët, mund të ofrojnë informacion në kohë reale mbi lëvizjen e forcave armike, kushtet e motit dhe terrenin, informacion thelbësor për të kuptuar fushën e betejës dhe marrjen e vendimeve të informuara. Ky mekanizëm i ri do të krijojë një plejadë virtuale në shkallë të gjerë të satelitëve të vëzhgimit kombëtar dhe komercial, të quajtur “Aquila”. Ai do t'i sigurojë Aleancës inteligjencë më të shpejtë dhe më të mirë, do të integrojë edhe më shumë të dhëna të bazuara në hapësirë në ekosistemin e inteligjencës së NATO-s dhe do të shfrytëzojë përparimet teknologjike nga sektori tregtar. Kontributi i hershëm i Luksemburgut prej 16.5 milionë eurosh ka hedhur bazat për këtë nismë transformuese dhe do t'u lejojë vendeve pjesëmarrëse të kontribuojnë në Aquila përmes aseteve, të dhënave dhe/ose fondeve të tyre. Pranë Suedisë së ftuar, 18 aleatët pjesëmarrës të NATO-s janë Belgjika, Bullgaria, Kanadaja, Finlanda, Franca, Gjermania, Greqia, Hungaria, Italia, Luksemburgu, Holanda, Norvegjia, Polonia, Rumania, Spanja, Turqia, Mbretëria e Bashkuar dhe Shtetet e Bashkuara.

Aleanca po integron gjithashtu hapësirën në trajnime dhe ushtrime, planifikim operacional, zhvillimin e aftësive, si dhe në përpjekjet e saj për inovacion. Teknologjitë në zhvillim po transformojnë fushën hapësinore dhe NATO do të përfitojë nga këto zhvillime për të ruajtur avantazhin e saj teknologjik. Në këtë drejtim, rrjeti i Organizatës së Shkencës dhe Teknologjisë së NATO-s ndihmon në rritjen e kapacitetit shkencor dhe teknologjik midis aleatëve dhe partnerëve.

Për të lejuar forcat e NATO-s të komunikojnë më shpejt dhe më

të sigurt, NATO po investon mbi 1 miliard euro në prokurimin e shërbimeve të komunikimit satelitor për periudhën 2020-2034. Ky është investimi më i madh i Aleancës në komunikimet satelitore, i cili ofrohet nga vendet anëtare të NATO-s dhe mundëson komunikime më elastike dhe fleksibël me anijet në det, mjetet ajrore dhe trupat anëmbanë globit.

Qendra Hapësinore e NATO-s dhe si ka evoluar

Qendra Hapësinore e NATO-s u krijua në vitin 2020 në Komandën Ajrore Aleate në Ramstein, Gjermani. Kjo Qendër shërben si pikë qendrore për të mbështetur aktivitetet, operacionet dhe misionet e NATO-s, ndan informacionin dhe ndihmon në koordinimin e përpjekjeve të aleatëve në fushën e hapësirës. Qendra Hapësinore u drejtohet njërive kombëtare hapësinore për të siguruar që komandantët e NATO-s të kenë akses në të dhënat dhe shërbimet e kërkuara hapësinore. Përshtatja e kërkesave për produkte hapësinore përmes një entiteti të vetëm rrit reagimin e NATO-s dhe mbështet vendimmarrjen në kohë. Qendra Hapësinore ndjek nga afër zhvillimet në mjedisin e sigurisë hapësinore.

Në Samitin e Brukselit të korrikut 2018, udhëheqësit e NATO-s pranuan se hapësira është një zonë shumë dinamike dhe me zhvillim të shpejtë, e cila është thelbësore për sigurinë e Aleancës dhe ranë dakord të zhvillojnë një politikë gjithëpërfshirëse hapësinore të NATO-s. Në takimin e ministrave të Mbrojtjes të qershorit 2019, aleatët miratuan Politikën Hapësinore të NATO-s. Kurse në Takimin e Liderëve të dhjetorit 2019 në Londër, aleatët shpallën hapësirën një fushë të pestë operationale, krahas ajrit, tokës, detit dhe hapësirës kibernetike. Në deklaratën e tyre, liderët e NATO-s deklaruan se: “Ne e kemi shpallur hapësirën një fushë operationale për NATO-n, duke njohur rëndësinë e saj për të na mbajtur të sigurt dhe për të trajtuar sfidat e sigurisë, duke respektuar të drejtën ndërkombëtare. “Më 22 tetor 2020, ministrat e Mbrojtjes vendosën të krijojnë një Qendër Hapësinore të NATO-s në Komandën Ajrore Aleate në Ramstein. Në Samitin e Brukselit të qershorit 2021, udhëheqësit e NATO-s deklaruan se “sulmet në, nga ose brenda hapësirës paraqesin një sfidë të qartë për sigurinë e Aleancës, ndikimi i së cilës mund të kërcënojë prosperitetin, sigurinë dhe stabilitetin kombëtar dhe euroatlantik, dhe mund të jetë po aq i dëmshëm për shoqëritë moderne sa një sulm konvencional. Sulme të tilla mund të çojnë në thirrjen e nenit 5. Vendimi se kur sulme të tilla do të çonin në thirrjen e nenit 5 do të merret nga Këshilli i Atlantikut të Veriut rast pas rasti.” Në nëntor 2021, aleatët e NATO-s dënuan testin e pamatur dhe të papërgjegjshëm të raketave anti-satelitore të Rusisë të 15 nëntorit 2021. Ky test shkaktoi një fushë mbeturinash orbitale që rriti ndjeshëm rrezikun për jetën njerëzore dhe për asetet me bazë hapësinore të shumë vendeve dhe subjekteve. Kjo sjellje e rrezikshme kundërshtoi drejtpërdrejt pretendimet e Rusisë për të kundërshtuar “armatimin” e hapësirës dhe minoi rendin ndërkombëtar të bazuar në rregulla. Aleatët e NATO-s mbeten të përkushtuar për të mbrojtur dhe ruajtur aksesin paqësor dhe eksplorimin e hapësirës për të gjithë njerëzimin.

Në Samitin e Madridit të qershorit 2022, udhëheqësit e NATO-s miratuan Konceptin Strategjik 2022, dokumenti udhëzues që përcakton sfidat e sigurisë me të cilat përballen Aleanca dhe përshkruan detyrat politike dhe ushtarake që NATO do të kryejë për t'i adresuar ato. Përveç përshkrimit të kërcënimeve në rritje në hapësirë, Koncepti Strategjik përmban gjithashtu një angazhim nga aleatët për të rritur aftësinë tonë për të vepruar në mënyrë efektive në hapësirë dhe hapësirë kibernetike për të parandaluar, zbuluar, kundërshtuar dhe përgjigjur spektrit të plotë të kërcënimeve, duke përdorur të gjitha mjetet në dispozicion. “Ne do të rrisim gjithashtu qëndrueshmërinë e hapësirës dhe aftësive kibernetike nga të cilat ne varem për mbrojtjen dhe sigurinë tonë kolektive”.

Prof. Asoc. Dr. BERNARD ZOTAJ

Njohje e thjeshtë me autorin

Pano Hallko ka përfunduar studimet e larta në vitin 1985. Në vitin 1989, ka mbaruar kursin pasuniversitar të Filozofisë në Universitetin e Tiranës. Ai ka qenë korrespondenti i parë i gazetës “Koha Jonë” në Athinë. Në vazhdim edhe i TV “Koha”, si dhe anëtar i Lidhjes së Korrespondentëve të Shtypit të Huaj në Athinë.

Në vijim ka kryer detyrat: Drejtor i Qendrës së Shtypit, Botimeve dhe Përkthimeve në Ministrinë e Mbrojtjes, shef i Botimeve në Qendrën e Analizave të Mbrojtjes dhe Kryeredaktor i “Revistës Ushtarake”, revistë kërkimore shkencore e FA-së. Ai ka shkruar në gazetë “Koha Jonë”, “Gazeta Shqiptare”, “Ndryshe”, “Ballkan”, “Shekulli”, “Sot”, “Albania” etj. Në të gjitha të përditshmet e mësipërme, ka lëvruar rubrikën e editorialit, të analizës, të opinionit, të reportazhit, të refleksionit dhe të intervistës.

Ka mbrojtur “Master për Sigurinë dhe Mbrojtjen” dhe aktualisht, kryen detyrën e kryeredaktorit të botimeve shkencore në Institutin e Kërkimeve Shkencore Ushtarake. Është botues i librave: “Shqipëri të paça ligjet” (2020) dhe “Greqia dhe Shqipëria, siç nuk do duhej të jenë” (2020) dhe së fundi librin “Ballkani viktimë e gjeopolitikës”.

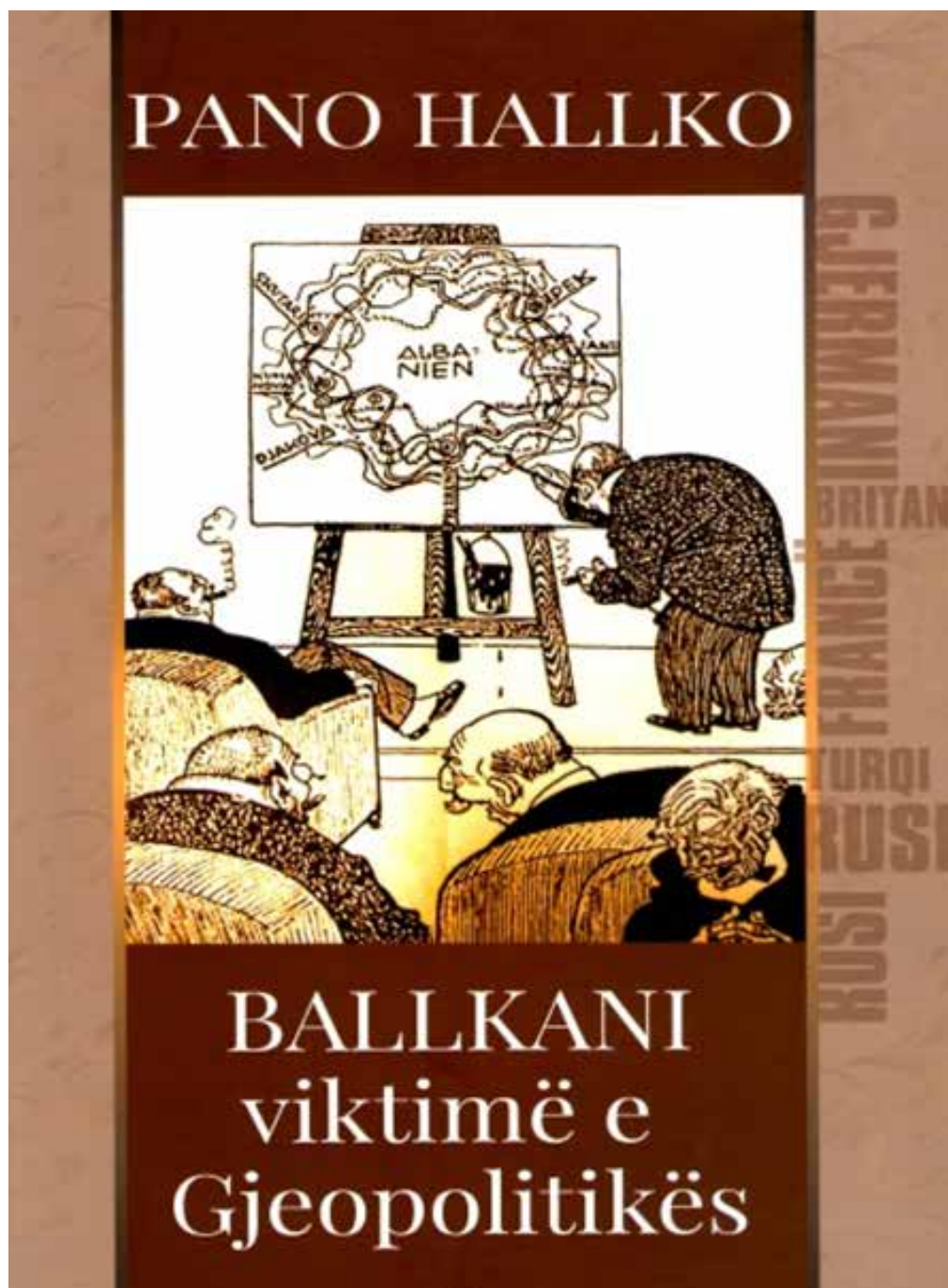
Hulumtim të thellë në gjenezë

Analizën e saktë të gjenezës gjeopolitike në Ballkan e ka prurë në mënyrë të thjeshtë dhe tepër domethënëse studiuesi i vëmendshëm dhe i kujdesshëm në çdo germë, Pano Hallko. Libri vjen para lexuesit të kohës me tepër pretendime, për të njohur dhe për t’u bërë pjesëtar në këtë rrugëtim mijërvjeçar të gjeografisë së gadishullit, të quajtur Ballkan.

“Mjeshtër i Madh” në diplomaci Shaban Murati, i ka bërë një analizë të saktë dhe konkrete këtij studimi që në vetvete është mbështetur në një literaturë të bollshme, të huaj, të folur dhe të shpjeguar me një qartësi mendimi të pastër, si uji i lumit të Shushicës, plot 300 referenca. Nëpërmjet kësaj literature të shumtë, autori ka kontribuar që çdo lexues për zgjerim të njohurive e gjen përgjigjen aty.

Ai shprehet se “...Gjeopolitika e sotme ballkanike nuk mund të kuptohet drejt, pa hulumtuar thellë në gjenezën e saj. Këtij misioni të lartë, të ngatërruar dhe të ngritur në art, autori është gjendur i gatshëm, duke u mbështetur në literaturë, ka prurë një studim që në natyrën e tij, ka munguar. Leximi i studimit, pra i librit “Ballkani viktimë e gjeopolitikës”, të jep vlera për gjeopolitikën, historinë dhe diplomacinë. Autori gjatë gjithë studimit paraqet në mënyrë të detajuar karakterin e gjeopolitikës ballkanike dhe ndriçon mendimin se “fatet e shtetit fillestar të Shqipërisë janë vendosur historikisht nga Fuqitë e Mëdha”.

Me këtë studim të plotë, autori sjell dhe një dukuri të re të rëndësishme studimore në praktikën shtetërore dhe diplomatike. Nisur nga këndvështrimi, lidhjet, raportet e gjeopolitikës shqiptare në ecjen e saj gjatë historisë, autori sjell në vëmendje qëndrimin, pasurimin e mendimit

dhe të teorisë shqiptare në lidhje me marrëdhëniet ballkanike dhe më gjerë.

Ndërsa Dr. Albert Hitoaliaj, një studiues i ri dhe me perspektivë i gjeopolitikës për studimin e përgatitur nga Pano Hallko, është shprehur se “një prej faktorëve më të qëndrueshëm në politikën ndërkombëtare është gjeografia dhe Ballkani ka një gjeografi strategjike me rëndësi”. Autori në studim ka paraqitur dhe arsyet historike të Ballkanit, duke na bërë të qartë se që në fillim për “një mision të vështirë”, por gjatë studimit prej 370 faqesh e ka përshkruar dhe qartësuar këtë mision në libër. Autori ka arritur siç shprehet studiuesi Hitoaliaj të “nxjerrë një skicë politiko-historike të kombeve ballkanike”. Autori Pano Hallko ka guxuar të përgjigjet, të shpjegojë e qartësojë mendimin dhe veprimin ku në mjaft dukuri dhe problematika të kohës e të kohërave ka heshtje....

Çështjet kryesore që trajtohen në studim

Në fakt studimi është ndërtuar në një mënyrë të thjeshtë, ku çdo problem është trajtuar si një e tërë dhe nga leximi duket qartë që autori i bën një shpjegim duke u nisur nga zanafilla e rajonit, por që për kohën e quan zona në përralla dhe fakte, për të vijuar me përplasjet e brendshme, ndërhyrjen e perëndimit dhe rolin e perandorisë romake të lindjes, ose bizantit dhe si të thuash këtë, ta quaj

kapitull, e mbyll me analizën “beso e mos kërko!”.

Më tej autori vijon me problematika të rrjedhës shekullore si greko-turqizma, një rrymë “çuditërisht” reale, “dashuri dhe urrejtje” franko-ruse, “libertede commerce, liberteduculte” (tregti e lirë dhe liri fetare), për të arritur te fillimi i fundit, fryma perëndimore, aspiratë, turqit e rinj dhe Isuf Akcuraja dhe greko-turqizmi në vitin 1908.

Pastaj studimi përqendrohet në kryengritjet dhe lëvizjet e 1909-ës, kultura dhe qytetërime, sulmi italian dhe Luftërat Ballkanike, “Agjencia e Ballkanit” në Athinë, vazhdon me Luftën e Parë Botërore, Greqia, në “gardhin e hekurt”, përparësi marrin luftërat dhe traktatet... vijon me traktatin e fshehtë, lufta greko-turke, një shtet me “qylaf” perëndimor, Ataturku dhe bota e tretë për të përfunduar me ikjen e Venizellos.

Më tej në studim marrin përparësi problemet “Europa e Bashkuar”, ideja franceze e 1929-ës, Ballkanët..., “Behari” greko-turk, afrimi serbo-bullgar, Fuqitë e Mëdha në Ballkan, kostoja e “bimirësisë”, të gjithë drejt Ataturkut, dashuri dhe frikë dhe përfundon me një përmbledhje, ku e mbyll me një këngë që këndohej në Ballkan, ku ndër të tjera kënga vazhdonte: “kam frikë nga ata / që mendojnë “për mua”, “pa mua”...

Studimi trajton dhe probleme të fqinjëve

vertikalë dhe horizontalë siç shprehet autori, për ata që e shanë, edhe e shpëtuan Greqinë, arvanitasit e Atikës dhe roli i tyre në Rilindjen Kombëtare, shkatërroi “euro-n” e parë dhe... rrezikoi të dytën, turkesha e Rodopit dhe... hebreu i Janinës!

Për ta përmbyllur studimin autori ka dhe problemin e fundit, por nga rëndësia të parin që analizon këmbëngulja serbe për “Ballkanin e Hapur”, Ballkan, i pakëtuar me “tjetër emër”, pse ndodhi kështu me nismën?, si dhe aleanca Francë-Greqi-Serbi.

Dy fjalë për skicën në kopertinë

Skica ironike në kopertinë është marrë nga një gazetë finlandeze në vitin 1913, kohë kur shqydheshin kufijtë e Shqipërisë nga shtetet e Fuqive të Mëdha dhe motivohet “për mosmarrëveshjet mbi kufirin e Shqipërisë”. Fuqitë e Mëdha me përfaqësuesit e tyre diskutonin kufijtë përfundimtar të Shqipërisë, por ironia therëse e skicës qëndron në sasinë e madhe të vijave për kufijtë, të cilat përfaqësonin dhe interesat e tyre. Qytete dhe krahina të tëra si Janina, Gjakova, Prizreni, Kumanova dhe Peja, etj., lireshin jashtë, duke e zvogëluar Shqipërinë, histori që, siç shprehet autori, “duket sikur po jetohej edhe sot me Kosovën...”.

Në libër janë përshkruar me detaje dhe me themel nyjat e ndërlikuara të interesave të Fuqive të Mëdha. Panorama e plotë dhe informacioni i pafund, e bëjnë studimin një analizë të saktë të vijave të pafundme me interesa, në kufijtë e shteteve në Ballkan. Autori arrin në përfundim se “Shqipëria ka qenë viktimë e shovinizmit të fqinjëve tanë vertikale”.

Autori me guxim dhe qasje të gjeopolitikës në Ballkanin viktimë, gjatë gjithë studimit ka qenë me këmbë në tokë, siç i thonë fjalës shqip, na ka sjellë një studim të mirëfilltë, duke hapur në çdo parashtrim të problemeve një ballafaqim me të vërtetën historike dhe diplomatike në rrugëtimin historik të Shqipërisë dhe të shteteve ballkanike në rajon.

Studiuesi Pano Hallko me guxim dhe ndjenjë atdhetarie ka folur hapur, pa dorashka, e ky është një kontribut madhor i Tij, duke lënë një vepër për studim nga brezi i ri dhe studentët e të gjithë studiuesit si mund të analizohet dhe të shterohet një problem.

Inteligjenca artificiale po i bën njerëzit të mendojnë më shpejt, por jo më të zgjuar

Ka shumë internet dhe përpjekjet tona për të vazhduar me ritmin marramendës të gjithçkaje këto ditë, po na e bën lëmsh trurin. Analiza e përmbytjes së informacionit të tepërt, të ngritur nga sistemet algoritmike të ndërtuara për të maksimizuar angazhimin, na ka trajnuar si qen skllavërues që të mbështetemi në gjykimet e shpejta dhe ndjenjat e brendshme në vendimarrjen dhe formimin e opinionit tonë në vend të diskutimit dhe reflektimit. E cila mund të funksionojë mirë kur duhet të vendosni mes ushqimit italian apo atij indian për të darkuar ose kur jeni duke shijuar një ngjyrë të re boje për korridorin, por jo kur jemi duke i bazuar zgjedhjet ekzistenciale të jetës në atmosferë të këndshme.

Në librin e tij të fundit “AI, automatizimi dhe kërkimi për të rimarrë atë që na bën unikë” (AI, Automation, and the Quest to Reclaim What Makes Us Unique”, I, Human, profesor i psikologjisë së biznesit, eksploron mënyrat dhe ndërveprimet e panumërta që sistemet e AI-së tani drejtojnë jetën tonë të përditshme.. Nga gjetja e dashurisë tek gjetja e punësimit fitimprurës deri tek gjetja e rezultatit të ndeshjes së djeshme, AI-ja ka thjeshtuar procesin e mbledhjes së informacionit. Por, siç argumenton Chamorro-Premuzic, revolucion i informacionit po ndryshon në mënyrë aktive sjelljen tonë, dhe jo gjithmonë për mirë.

Truri ynë në nxitim

Nëse epoka e inteligjencës artificiale kërkon që truri ynë të jetë gjithmonë vigjilent ndaj ndryshimeve të vogla dhe të reagojë shpejt, duke optimizuar për shpejtësinë në vend të saktësisë dhe funksionimin sipas asaj që ekonomistët e sjelljes e kanë etiketuar mënyrën e Sistemit 1 (vendimarrja impulsive, intuitive, automatike dhe e pavetëdijshme), atëherë nuk duhet të na habisë fakti që po shndërrohemi në një version më pak të durueshëm të vetes.

Sigurisht, ndonjëherë është optimale të reagojmë shpejt ose t'i besojmë guximit tonë. Problemi i vërtetë vjen kur pakujdesia e shpejtë është mënyra jonë kryesore e vendimarrjes. Na bën të bëjmë gabime dhe dëmton aftësinë tonë për të zbuluar gabimet. Shumë shpesh vendimet e shpejta merren nga injoranca.

Intuita mund të jetë e mrekullueshme, por duhet të fitohet me vështirësi. Ekspertët, për shembull, janë në gjendje të mendojnë në këmbë sepse kanë investuar mijëra orë në mësim dhe praktikë: intuita e tyre është bërë e drejtuar nga të dhënat. Vetëm atëherë ata janë në gjendje të veprojnë shpejt në përputhje me ekspertizën e tyre të brendshme dhe përvojën e bazuar në prova. Mjerisht, shumica e njerëzve nuk janë ekspertë, megjithëse shpesh mendojnë se janë.

Shumica prej nesh, veçanërisht kur ndërveprojmë me të tjerët në rrjetet sociale, veprojmë me shpejtësi, këmbëngulje dhe bindje si ekspertët, duke ofruar një gamë të gjerë opinionesh mbi epidemiologjinë dhe krizat globale, pa substancën e njohurive që e mbështet atë. Dhe falë inteligjencës artificiale, e cila siguron që mesazhet tona t'i dërgohen një auditori më të prirur për ta besuar atë, iluzionet tona të ekspertizës mund të përforcohen nga fluska jonë e filtrit personal.

Ne kemi një tendencë interesante për t'i gjetur njerëzit më mendjehapur, racionalë dhe më të ndjeshëm kur ata mendojnë njësoj si ne. Impulsiviteti ynë dixhital dhe padurimi i përgjithshëm dëmtojnë aftësinë tonë për t'u rritur intelektualisht, për të zhvilluar ekspertizë dhe për të fituar njohuri. Merrni parasysh pak

këmbënguljen dhe përpikërinë me të cilën ne konsumojmë informacionin aktual. Dhe unë them të konsumoni në vend që të inspektoni, analizoni ose veterinoni.

Një studim akademik vlerësoi se thashethemet dixhitale prej 10 për qind (shumë prej tyre lajme të rreme) përbëjnë deri në 36 për qind të retweet-eve (në rrjetin social Twitter) dhe se ky efekt shpjegohet më së miri në termat e të ashtuquajturës dhoma e jehonës, ku retweet-et bazohen në klikim karrem që përputhet me pikëpamjet, besimet dhe ideologjinë e retweeter-it, deri në pikën që çdo mospërputhje midis këtyre besimeve dhe përmbajtjes aktuale të artikullit themelor mund të kalojë pa u vënë re. Durim do të thotë të shpenzosh kohë për të përcaktuar nëse diçka është lajm i vërtetë apo i rremë, apo nëse ka ndonjë arsye serioze për të besuar në këndvështrimin e dikujt, veçanërisht kur jemi dakord me të. Nuk është mungesa e algoritmeve të kontrollit të fakteve gjatë debateve presidenciale që na pengon të votojmë për politikanë të paafte ose të pandershëm, por më tepër intuita jonë.

Ndërsa platformat e internetit të bazuara në AI janë një lloj teknologjie relativisht e re, ndikimi i tyre në sjelljen njerëzore është në përputhje me provat e mëparshme në lidhje me ndikimin e formave të tjera të medias, si TV ose video-lojërat, të cilat tregojnë një tendencë për të nxitur ADHD-në. Simptoma si impulsiviteti, deficit i vëmendjes dhe hiperaktiviteti i shqetësuar. Ndërsa bota rritet në kompleksitet dhe aksesin në njohuri zgjerohet, ne shpesh ngadalësimin për të ndalur, menduar dhe reflektuar, duke u sjellë si automatikë pa mendje. Hulumtimet tregojnë se mbledhja më e shpejtë e informacionit në internet, për shembull, përmes kërkimit të menjëhershëm në “Google” të pyetjeve të ngutshme, dëmton përvetësimin afatgjatë të njohurive, si dhe aftësinë për të kujtuar se nga kanë ardhur faktet dhe

informacionet tona.

Fatkeqësisht, nuk është aq e lehtë të luftojmë kundër sjelljes sonë impulsive ose të mbajmë nën kontroll padurimin. Truri është një organ shumë i lakueshëm, me aftësinë për t'u ndërthurur me objektet dhe mjetet që përdor. Disa nga këto përshtatje mund të duken patologjike në kontekste ose kultura të caktuara, por ato janë mjete thelbësore të mbijetesës në të tjera: padurimi i shqetësuar dhe impulsiviteti me ritme të shpejta nuk bëjnë përjashtim.

Edhe pse ne kemi fuqinë të formësojmë zakonet tona dhe modelet e paracaktuara të sjelljeve për t'u përshtatur me habitatin tonë, nëse shpërblehet ritmi dhe jo durimi, atëherë impulsiviteti ynë do të shpërblehet më shumë sesa durimi ynë. Dhe nëse ndonjë përshtatje shpërblehet tepër, ajo bëhet një forcë e mbi përdorur, duke na bërë më të ngurtë, më pak fleksibël dhe skllavër të zakoneve tona, si dhe më pak të aftë për të shfaqur llojin e kundërt të sjelljes. Ana negative e natyrës sonë adaptive është se ne shpejt bëhemi një version i ekzagjeruar i vetes: ne formojmë veten në vetë objektet e përvojës sonë, duke përforcuar modelet që sigurojnë përshtatjen. Kur është kështu, atëherë sjelljet tona bëhen më të vështira për t'u lëvizur ose ndryshuar.

Kur u ktheva për herë të parë në vendlindjen time në Argjentinë, pasi kalova një vit të plotë në Londër, miqtë e mi të fëmijërisë pyesnin veten pse ritmi im ishte kaq i përshtatshëm në mënyrë të panevojshme: “Pse je me kaq nxitim?”.

Pesëmbëdhjetë vjet më vonë, përjetova të njëjtën shkëputje në shpejtësi kur u ktheva në Londër nga New York City, ku ritmi është dukshëm më i shpejtë. Megjithatë, shumica e njujorkezëve duken të ngadalë sipas standardeve relative të Hong Kongut, një vend ku butoni për të mbyllur dyert e ashensorit (dy shigjeta me pamje nga brenda përballë njëra-tjetrës) zakonisht është i

konsumuar dhe dyert automatike të taksive hapen dhe mbyllen ndërsa taksitë janë ende në lëvizje... dhe me të vërtetë humbisni.

Mund të ketë avantazhe të kufizuara për të rritur durimin tonë kur bota lëviz gjithnjë e më shpejt. Niveli i duhur i durimit është gjithmonë ai që përputhet me kërkesat mjedisore dhe i përshtatet më së miri problemeve që ju duhet të zgjidhni. Durimi nuk është gjithmonë një virtyt.

Nëse prisni më shumë seç duhet, atëherë po humbisni kohën tuaj. Kur durimi ngjall vetëkënaqësi ose një ndjenjë të rreme optimizmi, ose kur ushqen mosveprim dhe pasivitet, atëherë mund të mos jetë gjendja shpirtërore më e dëshirueshme dhe më shumë një përgjegjësi karakteri sesa një muskul mendor.

Në të njëjtën mënyrë, është e lehtë të mendosh për problemet e jetës reale që lindin nga të pasurit shumë durim ose do të përfitonin nga pak padurim, për shembull, të kërkosh një promovim është zakonisht një mënyrë më e shpejtë për të arritur objektivat, se sa të presësh me durim për të; të mos i jepni dikujt (p.sh. një takimi, kolegu, klienti ose punëdhënësi i kaluar) një shans të dytë mund t'ju ndihmojë të shmangni zhgënjimet e parashikueshme.

Dhe pritja me durim për një email të rëndësishëm që nuk arrin kurrë mund të dëmtojë aftësinë tuaj për të bërë zgjedhje më të mira, alternative. Shkurtimisht, një ndjenjë strategjike e urgjencës - e cila është e kundërta e durimit - mund të jetë mjaft e dobishme.

Ka gjithashtu shumë momente kur durimi dhe mundësia e tij më e thellë psikologjike e vetëkontrollit, mund të jenë një përshtatje e domosdoshme. Nëse epoka e inteligjencës artificiale duket e pa interesuar në aftësinë tonë për të pritur dhe vonuar kënaqësinë, dhe durimi bëhet disi një virtyt i humbur, ne rrezikojmë të bëhemi një version më i ngushtë dhe më i cekët i vetes.

Kimistët e “West Point” rikrijojnë receta mesjetare të barutit

Pas një dorëshkrimi antik, studiuesit përzien (dhe më pas hodhën në erë) disa formulime të hershme për të mësuar se si ka evoluar prodhimi i eksplozivëve.

Bërja e barutit ngjan pak si gatim, vetëm se është shpërthyes. Prodhuesit e barutit në shekujt e 14-të dhe të 15-të përdorën pluhur të zi të sjellë në Evropë nga Kina, dhe më pas përzien tre përbërësit e tij së bashku një nga një: kripërat (e njohur edhe si nitrat kaliumi), qymyr druri dhe sqfuri. Por ata bënë edhe disa improvizime, duke përfshirë një spërkatje me raki, uthull ose llak.

Tani një grup ekspertësh në Akademinë Ushtarake të Ushtrisë Amerikane në “West Point” ka rikrijuar këto receta mesjetare dhe ka testuar barutin artizanal në një kopje që kryeson. Ata zbuluan se barutit të hershëm iu deshën shumë eksperimente për t’u bërë siç duhet - dhe kjo u jep atyre njohuri se si prodhuesit e bombave moderne mund të përdorin metoda të ngjashme provë-gabim për të montuar pajisje shpërthyes.

Projekti filloi kur profesori i historisë në “West Point”, Cliff Rogers, po shikonte përmes Feuerwerkbuch (gjermanisht për “libër mbi fishekzjarrët”), një grup i mbledhur dorëshkrimesh anonime. Rogers thotë se Feuerwerkbuch është një manual praktik për gjuajtësit mjeshër, duke diskutuar se si të përpunohen përbërësit për barutin, si ta prodhojnë atë dhe si të ngarkojnë e të gjuajnë një top. Dorëshkrimet u grumbulluan gjatë disa dekadave kur teknologjia e barutit dhe e artilerisë po ndryshonte me shpejtësi; libri përfshinte receta nga viti 1336 deri në botimin e tij në 1420 dhe përdorte terma përshkrues si “i zakonshëm”, “më mirë” dhe “ende më mirë” për të përshkruar vetitë djegëse të secilës përzjerje.

Rogers i kërkoi kolegut të tij Dawn Riegner, një profesor i kimisë, të kontrollonte një recetë që përfshinte një raport të pazakontë të sqfurit, kripës dhe qymyrit. “Qëllimi kryesor ishte të kontrollohej interpretimi i një recete të veçantë që thjesht dukej e gabuar”, - thotë Riegner, i cili ishte autori kryesor në punimin e ekipit, të botuar këtë muaj në revistën ACS Omega. Çështja doli të ishte një gabim përkthimi, jo shkencor, por që kishte zgjuar interesin e tyre. “Pastaj u bë: Epo, po në lidhje me të gjithë këta përbërës të tjerë që u vendosnin pushkatarët mesjetarë dhe cili ishte procesi i mendimit?”, - thotë Riegner. “A e dinin këta njerëz që nuk kishin diplomë kimie se çfarë po bënin? A kishin ata një hipotezë se çfarë do të bënin këta përbërës të rinj për ta, apo si do t’i ndihmonte përzjerja e tyre?”

Riegner dhe Rogers vendosën të rikrijonin këto receta të hershme dhe të zbulonin nëse ato do të funksiononin akoma. Riegner punoi në laboratorin e saj të kimisë me vajzën e saj, një universitare inxhinierie në Institutin e Teknologjisë “Stevens”, e cila ishte në shtëpi gjatë pandemisë Covid-19. “Ne filluam përzjerjen e përbërësve në laborator, duke filluar së bashku përzjerjet e thata, - kujton ajo. Dhe më pas, kur ishte e nevojshme, kur shprehej në recetë, shtonim edhe solucione të ndryshme të lagura, qoftë ujë, vernik apo uthull.”

Pasi dolën me një produkt përfundimtar, ekipi nënë-bijë e vendosi materialin në një dhomë që përmban oksigjen të pastër për të testuar “kalorimetrinë e bombës” së barutit, e cila është një masë e sasisë së energjisë termike të prodhuar nga ndezja e tij. Tessy Ritchie, kimistja kryesore në “West Point”, analizoi mbetjet kimike nga testet laboratorike dhe në terren. Riegner thotë se kjo pjesë e projektit hasi në disa pengesa. Përbërësit e përdorur në laborator ishin të cilësisë shkencore, që do të thotë se ishin jashtëzakonisht të pastër. Por sqfuri dhe nitriti i kaliumit të përdorur në shekujt 14 dhe 15 do të ishin më të kontaminuar. Kjo mund të ketë qenë një nga arsytet që kuzhinierët e barutit shtuan përbërës shtesë - ekipi zbuloi se, me kalimin e kohës, recetat filluan të përdorin sasi më të mëdha sqfuri për të zëvendësuar kripërat më të shtrenjta, që ishte e vështirë për t’u marrë. Sqfuri duhej të pastrohej, prandaj përdorreshin aditivë të tjerë, thotë Riegner.

Ato gjithashtu mund të ishin përdorur për

t’i kthyer përbërësit e thatë në një pastë të lagësht që më vonë u tha dhe u pastrua në barut. Dhe ka një teori të tretë: Studiuesit besojnë se alkooli në raki gjithashtu mund të ketë plotësuar përbërjet organike në qymyrit e hershëm të gjuajtësve dhe të ketë përmirësuar djegien e tij. Por eksperimenti i ditëve moderne nuk ishte në gjendje të përcaktonte me saktësi efektet e këtyre aditivëve, sepse studiuesit po fillonin me përbërës me cilësi më të lartë. “Asnjë prej tyre nuk e përmirësoi vërtet energjinë”, - thotë Riegner. Më pas, ata donin të kontrollonin se sa mirë funksiononin recetat në terren. Kadet Robert Seals, një student universitar në “West Point”, punoi me Rogers për të siguruar një grant të vogël për të ndërtuar një kopje të një arme gjermane gur-hedhëse “Steinbüchse” me tytë të shkurtër, e ndërtuar fillimisht rreth vitit 1400, të cilën ata e kishin bërë në Karolinën e Veriut. Topi ka një cilindër 60 cm të gjatë me një hapje më të gjerë në dhomën e përparme ku vendoset topi. Pluhuri vendoset në dhomën e pasme dhe ndizet me fitil, dhe i gjithë topi mbështetet nga një kornizë druri. Për provat në terren, një murator siguroi topa të vegjël guri si predha, si ato që gjuanin në kështjella dhe qytete të rrethuara me mure gjatë rrethimeve mesjetare.

Gjuajtësit e mesjetës së hershme që zhvilluan këtë lloj arme mësuan me kalimin e kohës se topi hidhet nga presioni i gazit, jo nga flaka, dhe se qymyri nga një shelg i përgatitur në një enë të mbyllur është shumë më i lartë se qymyri i lisit të djegur dhe të fabrikuar në një gropë tradicionale. Recetat mesjetare të barutit ishin përgjithësisht më të ulëta në kripë dhe më të larta në sqfur sesa ato moderne.

Rogers thotë se këto topa ishin një përparim i madh mbi armët ekzistuese gjatë mesjetës së vonë. “Nëse jeni në një kullë dhe përballeni me një grup kalorësish me forca të blinduara vërtet të forta që mund të jenë në gjendje t’i rezistojnë një rrufeje harku ose një shigjete, - thotë Rogers, - ata nuk do t’i rezistojnë një topi guri 10 cm me 1500 xhaule energjie.”

Ekipi tërhoqi topin e tyre kopje në një poligon ushtarak në “West Point” dhe testoi disa përzjerje për të parë se cila funksiononte më mirë. Për shkak se fusha ishte e mbushur me plumba të groposura dhe municione të pashpërthyer, studiuesit nuk u lejuan të dilnin jashtë dhe të matnin se sa larg udhëtoi secili top.

Ekipi bëri pesë shkrepte dhe ishte në gjendje të bënte vlerësime të përafërta të distancave, duke përdorur imazhe video, por në fund nuk kishte informacion të mjaftueshëm për të ditur nëse njëra përzjerje funksiononte më mirë se çdo tjetër. Riegner thotë se shpreson të bëjë kërkime të mëtejshme për këtë çështje.

Megjithatë, ata mësuan diçka të rëndësishme: Me kalimin e kohës, tregon hulumtimi i tyre, recetat më të reja evolucionuan për të shpërthyer topin e gurit në një temperaturë më të ulët të ndezjes. Përgjatë shekujve, gjuajtësit ishin përballur me mënyrën se si të hiqnin qafe nxehtësinë e prodhuar nga ndezja e barutit, sepse ata përballeshin me rrezikun e shpërthimit të një topi të mbinxehur ose një flake gazi të nxehtë që dilte nga pjesa e pasme e armës. Riegner mat temperaturën e topit dhe zbuloi se dy recetat më të hershme prodhonin më shumë nxehtësi, megjithëse dallimet ishin vetëm disa gradë Celsius. “Aspekti më interesant ishte se këto receta funksionojnë”, - thotë Dan Spencer, një historian ushtarak mesjetar dhe autor me bazë në Mbretërinë e Bashkuar, i cili nuk ishte i përfshirë në studimin e ri. Dhe kjo, mendon ai, mund të zgjidhet vetëm me testim në terren. “Është e vështirë të dihet nga leximi i një teksti

nëse kjo do të funksiononte apo jo”, - thotë ai.

Spencer thotë se shekujt 14 dhe 15 ishin serra për eksperimentimin e barutit. Kjo ishte pjesërisht për shkak të Luftës 100-vjeçare, e cila vendosi Francën kundër Anglisë midis 1337 dhe 1453 dhe nxiti zhvillimin e armatimeve. Gjatë pjesës së hershme të shekullit të 14-të, baruti ishte sfera e alkimistëve që e merrnin kripën dhe sqfurin e tyre nga tregtarët që vinin nga Kina dhe India. Por më vonë, baruti evropian u bë gjerësisht i aksesueshëm dhe recetat ndryshuan me evoluimin e armëve. Prodhuesit e topave i zgjatën tytat për t’u dhënë atyre një rreze më të gjatë dhe më të saktë, ndërsa armët e dorës u zhvilluan në të njëjtën kohë. Këto armë kishin nevojë për përzjerje të ndryshme baruti që nuk krijonin aq shumë nxehtësi, por gjithsesi do të lëshonin një top nëpër linjat e armikut.

Rogers thotë se eksperimenti hapi sytë për dikë që ka kaluar pjesën më të madhe të karrierës së tij duke studiuar luftërat mesjetare. Me kalimin e kohës, formulat e barutit u bënë më efikase në gjuajtjen e predhave dhe më pak të rrezikshme për gjuajtësit, shkroi Rogers në një email për WIRED. “Nga testet në terren, mësua se metodat mesjetare të ngarkimit dhe formulimet e pluhurit mund të funksiononin mirë në praktikë”, - shkroi ai. “Ne ishim në gjendje të hidhnim një top guri katër inç me një shpejtësi më të madhe se një rrufe në hark, që do të thotë se predha, me masën e saj shumë më të madhe, do të kishte qenë shumë vdekjeprurëse edhe kundër një njeriu të blinduar me forca të blinduara të pllakës me cilësi të lartë që zakonisht do të mos depërtohet nga asnjë rrufe apo shigjetë me fuqi muskulore.”

Ekspertiza e Riegner është në kiminë mjekoligjore dhe në zhvillimin e teknikave për zbulimin në distancë të pajisjeve shpërthyes të improvizuara (IED), si ato që ishin një kërcënim për trupat amerikane gjatë konflikteve në Irak dhe Afganistan. Ushtrimi në rikrijimin e recetave mesjetare e ndihmoi Riegner të bëhej një zgjidhës më i mirë i problemeve kur bëhet fjalë për të kuptuar se si prodhohen eksplozivët aktualë, thotë ajo.

“Sot, njerëzit po bëjnë bomba në kuzhinat e tyre”, - thotë Riegner. “Ata po përdorin materiale krejtësisht të ndryshme, por unë mendoj se ne mund të zbatojmë disa nga teknikat që kemi bërë në laboratorin tonë për këto barute në këto materiale të reja.

'Gra, çfarëdo që bëni ju në jetë krijon diferencë, por jeni ju që duhet të zgjidhni se çfarë lloj difference dëshironi të bëni në botë'

SUSAN B. ANTHONY

Susan B. Anthony House mori pjesë në kongresin e parë për të drejtat e grave në vitin 1852. Më tej, pati një aktivitet mjaft të ngjeshur. Përmes saj, qarkulluan peticione për të drejtat e pronës së grave të martuara, themeloi një zyrë shtypi për të siguruar artikuj për shtypin kombëtar, mbajti fjalime, formoi Shoqatat e Grave. Ajo ngriti gjithashtu zërin për heqjen e skllavërisë dhe përmirësimin e të drejtave të punëtorëve, për arsimin e lartë për gratë dhe standardizimin e regjistrimit e trajnimeve për infermierët. Kjo figurë, ndikoi në ndryshimin e 19-të Kushtetutës, duke i dhënë të drejtën e votës të gjitha femrave në SHBA.

ANNA BISSELL

Megjithëse ishte burri i saj që shpiku makinën e pastrimit të qilimave në 1876 dhe themeloi Bissell, Anna Bissell u bë CEO e kompanisë në 1889, duke e bërë atë CEO-n e parë femër në

Amerikë. Pas vdekjes së burrit të saj, Anna ishte ajo që e çoi biznesin në një tjetër nivel. Ajo udhëtoi në të gjithë vendin, duke shitur spastrues dhe duke bërë marrëveshje me shitës të mëdhenj për të transportuar markën Bissell. Përfundimisht, ajo mori markën ndërkombëtare. Ajo ishte gjithashtu një nga drejtueset e para, që dha plane pensionesh dhe kompensime.

MALALA YOUSAFZAI

Kjo femër provoi se nuk mund të jesh kurrë shumë i ri për të qëndruar në këmbë për atë që është e drejtë. Kur Talibanët filluan të merrnin pushtetin në vendlindjen e saj dhe të sulmonin shkollat e vajzave, ajo, në atë kohë studente në shkollën që babai saj kishte themeluar, mbajti një fjalim për të drejtat që duhet të kenë femrat në arsim. Ajo përdori një emër të rremë për të raportuar për BBC-në, në vitin 2009, duke folur rreth jetës nën presionin dhe shtypjen

“Çdo fëmijë..., i cili ka një paaftësi, një kufizim, një sfidë, sot i përfaqësoj të gjithë në këtë arenë”.

VICTORIA WOODHULL

Hillary Clinton mund të ketë qenë gruaja e parë që u zgjodh si kandidate presidenciale për një parti të madhe, por ideja u shtrua nga disa gra të tjera që ndryshuan botën, duke kandiduar për

Presidente të Shteteve të Bashkuara. E para nga këto ishte Victoria Woodhull, e cila në vitin 1872, shkruan:

“Unë ... pretendoj të kem të drejtën të flas për gratë e paanshme të vendit”.

Do duhej të kalonin 50 vjet që gratë të fitonin të drejtën e votës.

ELIZABETH BLACKWELL

Gjatë gjithë rinisë së saj, Elizabeth Blackwell, nuk e kishte menduar asnjëherë se do të studionte mjekësi, deri kur një shoqe në prag të vdekjes, i tha se, nëse mjeku i saj do të ishte femër, atëherë do arrinte të shpëtonte. Kjo ngjarje i shënjoi shumë fort. Ajo u pranua në kolegjin mjekësor të Gjenevës dhe u bë gruaja e parë në Amerikë që mori një diplomë mjekësore. Eksperienca e saj është mjaft e gjatë në fushë të mjekësisë, por edhe mësimdhënies.

MARIE CURIE

Duke punuar së bashku me burrin e saj Pierre Curie. Hulumtimi i saj çoi në një kuptim më të madh se si të përdorim rrezatimin në ilaç, duke ndryshuar përgjithmonë teknikat diagnostifikuese, sidomos në onkologji, teknika të cilat i ndjek edhe sot onkologjia moderne.

e Talibanëve. Në vitin 2012, 15-vjeçarja ishte duke shkuar për në shtëpi nga shkolla, kur një person i maskuar, hipi në autobus dhe e qëllloi në kokë. Ajo mbijetoi, dhe pas një gjendje kome të induktuar nga mjekësia dhe operacione të shumta, ajo u kthye në shkollë në Angli, iu drejtua Kombeve të Bashkuara, botoi librin e saj të parë “Unë jam Malala” dhe themeloi fondin “Malala” një vit më vonë. Në vitin 2014, ajo u bë personi më i ri që fitoi çmimin “Nobel” për Paqen.

RUTH BADER GINSBURG

Ruth ka qenë një zë i fortë liberal dhe një avokate që ka lobuar fuqishëm për barazinë gjinore dhe të drejtat e grave. Ajo ishte e para që zyrtarizoi martesë të të njëjtit seks.

ALI STROKER

Ali Stroker e pushtoi botën e teatrit, kur më 9 qershor 2019, ajo u bë interpretuesja e parë në një karrige me rrota, për të cilën mori një “Tony Award”. Fjalimi i pranimit është i paharrueshëm:

EDITH WHARTON

Produkti i shoqërisë së lartë të Bregut të lindjes, u shndërrua në roman dhe shkrimtarja e tregimeve të shkurtra u bë gruaja e parë që iu dha çmimi “Pulitzer” për letërsi në vitin 1921 për librin e saj “Mosha e Pafajësisë”. Një fakt interesant është që ajo nuk e ndoqi kurrë shkollën. Shkruante ku të mundej. Arriti të botonte 38 libra. Iu dha Kryqi i Legjionit të Nderit të Francës për punën e saj në ndihmë të Luftës së Parë Botërore, e cila përfshinte ushqimin dhe strehimin e 600 jetimëve belgë, ndërsa jetonte në Paris.

HARRIET TUBMAN

E lindur në skllavëri, Tubman i shpëtoi rrahjeve brutale në vitin 1859. U detyrua të linte pas burrin e saj të lirë, motrat dhe prindërit. Ajo arriti të shpëtonte shuam njerëz nga skllavëria. Bëri punë nga më të ndryshmet. Arriti të bënte fjalime dhe të bënte një biografi të sajën.

MURASAKI SHIKIBU

Në rininë e saj, Shikibu, shfaqti inteligjencë të madhe dhe një dashuri për të mësuar, çka e detyroi të atin e saj ta lejtonte të studionte letërsi kineze dhe budiste. Duke shërbyer nën perandorinë e asaj kohe, ajo prodhoi atë që konsiderohet gjerësisht romani i parë në botë, një libër prej 54 kapitujsh.

JOAN GANZ COONEY

Një pioniere e mediave, atëherë kur kishte pak gra në industrinë e mediave. Në vitin 1966, ajo ishte duke prodhuar dhe krijuar programe për televizionin publik në New York, Ganz Cooney fitoi fonde dhe bëri kërkime. Arriti të bënte gjëra të mrekullueshme në media.

ELLA FITZGERALD

Ajo njihet si “Zonja e Parë e Këngës” për një arsye! Gruaja e parë që fitoi dy çmime “Grammy” dhe e para afrikano-amerikane që fitonte çmim. Ajo u evidentua nga një saksofonist i xhazit dhe filloi të performojë më shumë shfaqje talentesh, kështu fama e saj vetëm u rrit.

JUNKO TABELI

Njëzet e dy vjet pas misionit të parë të suksesshëm në majën e malit Everest, alpinistja japoneze Junko Tabei u bë gruaja e parë që arriti majën. Ajo ishte gruaja e parë që u ngjit në malin më të lartë të çdo kontinenti. Ajo mori imazhin e një femre të fortë dhe të një atleteje mjaft të mirë.

GRACE HOPPER

Me një diplomë bachelor nga Vassar dhe një doktoraturë në matematikë nga Yale, Grace Hopper, ka punuar në projekte mjaft të mëdha. Ajo drejtoi ekipin që shpiku COBOL (gjuha e zakonshme e orientuar nga biznesi), gjuha e parë programuese që përdori fjalë në vend të numrave. Ende përdoret sot. Ndër nderimet e saj: Një Medalje Kombëtare e Teknologjisë, Medalje për subjektin Google Doodle. Falënderojeni sa herë përdorni një kompjuter.

GERTRUDE EDERLE

Mbretëresha e Valëve, e cila gjithashtu ka qenë e shurdhër, ishte gruaja e parë që notoi nëpër kanalin anglez. Kështu, ajo vendosi një rekord në vitin 1911. Ajo luftoi përmes temperaturave të ftohta dhe baticave të forta që ndryshojnë drejtimin çdo gjashtë orë.

BETTY FRIEDAN

Gazetarja dhe aktivistja për të drejtat e grave, Betty Friedan ndihmoi në ndezjen e debateve për feminizmin me artikujt e saj, ligjëratat dhe më së shumti me librin e saj “The Feminine Mystique”, (Mistika e femrës), e cila eksploroj idenë se gratë mund të gjenin lumturi jashtë roleve tradicionale. Ajo bashkë-themeloj Organizatën Kombëtare për Gratë (TANI) në vitin 1966, organizoi Grevën e Grave për Barazi, ndihmoi në fillimin e Lidhjes Kombëtare të Veprimit për të Drejtat e Abortit (sot e njohur si NARAL Pro-Choice America), dhe ka punuar me aktivistë kryesorë të viteve 1960 dhe 1970 si Gloria Steinem dhe Shirley Chisholm për fillimin e Grupit Kombëtar Politik të Grave.

VIRGINIA APGAR

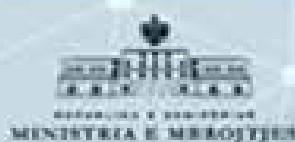
Gjeneratat e prindërve i kanë borxh kësaj mjekeje amerikane një falënderim të madh, pasi ajo zhvilloi vlerësimin “Apgar”, sistemin e parë të standardizuar të testeve për të vlerësuar nëse foshnjat e porsalindura ishin të shëndetshme apo jo. Apgar mban titullin e gruas së parë që u punësua si një profesore në Universitetin “Columbia”.

KATHRYN BIGELOW

Kathryn Bigelow pasi kishte bërë filma për gati tre dekada, u bë gruaja e parë që fitoi çmimin e Akademisë për Regjisorin më të mirë. Drama e saj në vitin 2009, Hurt Locker, gjithashtu e bëri atë gruan e parë që mori një trofe “Oscar”.

www.mod.gov.al

11 MUNDËSI PUNËSIMI NË QENDRËN E INOVACIONIT TË SIGURISË DHE MBROJTJES

11 vende të lira pune me nivelin më të lartë të pagave, **2200 Euro** në muaj, janë të lira në Qendrën e Inovacionit të Sigurisë dhe Mbrojtjes.

Thirrja vijon të jetë e hapur për ekspertë të profileve të ndryshme që kanë lidhje me inovacionin dhe teknologjinë.

Aplikoni deri më 18 janar 2024, për t'u bërë pjesë e një prej institucioneve më të reja, që synon zhvillimin e teknologjive bashkëkohore, për zgjidhje të avancuara të problemeve në shumë fusha.

Informacionin e detajuar mbi kriteret dhe afatet e gjeni në linkun e mëposhtëm:

<https://www.mod.gov.al/newsroom/njoftime>